

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
26/2020
27. jún 2020

Cena 0,60 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

OČI SÚ NIELEN OKNO
DO DUŠE ČLOVEKA...
Strana 4.

BUDE MURÁNSKA PLANINA
BUDAJOVOU ROZBUŠKOU?
Strana 5.

J. E. IVAN GAŠPAROVIČ
EXKLUZÍVNE PRE SNN
Strana 6.

ČESI SA ZDRÁHAJÚ VRÁTIŤ
NAŠE KULTÚRNE DEDIČSTVO
Strana 8.

NOSITEĽKA KRÁSNEHO HLASU
HEREČKA EVA KRISTINOVÁ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Matica slovenská prežila počas minulého týždňa skutočne smutné chvíle. Náš svet opustili dve významné osobnosti slovenského i matičného sveta. Rozlúčili sme sa s bývalým správcom Matice slovenskej a významným bibliografom Štefanom Hanakovičom, na ktorého pohreb do Martina prišiel aj premiér I. Matovič. V Bratislave mala zase rozlúčku celoživotná bojovníčka za slovenský národ a matičiarka herečka Eva Kristinová. A akoby toho smútku nebolo dosť, nepríjemné útoky prišli aj z radov niektorých mienkotvorných médií liberálneho zamerania. Žiaľ, podnetom pre ne bolo vyhlásenie Ministerstva kultúry SR po rokovaní delegácie Matice slovenskej priamo s ministerkou kultúry Natáliou Milanovou.

Vraj sa súčasné vedenie Matice slovenskej dostatočne nedištancovalo od morálnych a finančných zlyhaní svojich predchodcov. Vraj je matičná veda na pôde Slovenského historického ústavu a Slovenského literárneho ústavu duplicitná. Vraj by si Matica mala dokázať zarobiť viac vlastných zdrojov a nežiadať zvyšovanie štátnej účelovej dotácie. Vraj týždenník Slovenské národné noviny vulgarizuje verejný diskurz. Takéto hodnotenia tým obsahoval status ministerstva na sociálnej sieti tesne po rokovaní, na ktorom sa takto o nich zďaleka nediskutovalo.

Ministerka kultúry má právo posudzovať činnosť Matice slovenskej, keďže cez jej rezort štát posielala na plnenie zákonných úloh ustanovizni minimálne 1,5 milióna eur ročne. Štátne úlohy spočívajú predovšetkým v podpore slovenského vlastenectva na kultúrnom i spoločenskom poli. A to si Matica zodpovedne plní. Dotácia je teda oprávnená. Ministerka sa preto pýtala nás, ktorí sme sa na rokovaní zúčastnili, na viaceré otázky o našom fungovaní a financovaní. Na všetky sme odpovedali úprimne a pravdivo. Sami sme navrhli zriadenie spoločnej komisie ministerstva a Matice, ktorá by sa zamyslela nad aktuálnymi, novými úlohami v 21. storočí. Diskusia sa niesla v objektívnom duchu bez zbytočných emócií. Na záver ministerka poznamenala, že má odlišné predstavy o fungovaní takejto národnej inštitúcie.

Médiá dosiahli, že dialóg sa zmenil na konflikt. Akoby si niekto takýto scenár pripravoval vopred...

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN

ISSN 0862-8823
26
9 770862 882007

Predseda MS: Akýkoľvek zásah štátu do Matice slovenskej už zatne do živého Dialóg s ministerstvom sa zmenil na konflikt

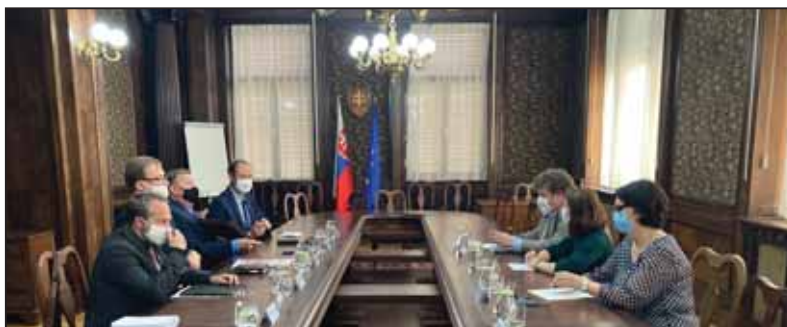
Pavol JAVORSKÝ – Foto: Veronika MATUŠKOVÁ

Posledné dni prežívala Matica slovenská krušné obdobie. V pondelok 15. júna jej predstavitelov pozvala ministerka kultúry Natália Milanová na stretnutie, ktoré sa týkalo financovania a činnosti národnej ustanovizne. Na úvod predstavitelom Matice oznámila, že aj napriek niektorým podporným vyjadreniam koalíčných politikov na adresu Matice slovenskej ona nie je s jej súčasným pôsobením stotožnená. Po takmer dvojhodinovom rokovaní, keď matičiari pravdivo a otvorene odpovedali na jej otázky, to vyzeralo, že ministerku sčasti presvedčili. Opak bol však pravdou.

Ešte v deň rokovania zverejnilo Ministerstvo kultúry (MK) SR status na sociálnej sieti Facebook, že vedenie MS ministerku o svojej činnosti a náplne práce nepresvedčilo. V statuse uviedli aj citácie ministerky – najmä na adresu nášho týždenníka, ktoré na rokovaní vôbec nezazneli. Napríklad, že Slovenské národné noviny „vulgariujú verejný diskurz“ a nazvala ich „plátkom“. Vraj by sa musel ich zakladateľ L. Štúr v hrobe obracať, ak by ich čítal dnes. Samotný L. Štúr publikoval v rokoch 1845 – 1848 v SNN omnoho nekompromisnejšie príspevky na obranu slovenského národa a jeho kultúry ako my dnes.

NEPOLDŽENÉ VÝHRADY

Podľa MK SR sa súčasní predstavitelia nedištancovali od morálnych a finančných zlyhaní svojich predchodcov v Matici. Vedenie MS sa niekoľkokrát dištancovalo od aktivít svojich predchodcov, keď ustanovizeň investovala nemalé finančné zdroje z tzv. Národného pokladu na zhodnotenie obchodníkov s cennými papiermi. O tieto zdroje Matica prišla a je veriteľom skrachovanej spoločnosti. Ministerke tiež prekáža, že Historický odbor MS udelil nedávno cenu D. Rapanta historikovi prof. Rydlovi. Delegácia MS jej vysvetlila, že cenu udelil Historický odbor MS, ktorý pozostáva z historikov a vedcov ako dobrovoľných členov MS. Ústredie MS vtedy verejne priznalo, že

Na ministerstvo kultúry prišla delegácia MS v zložení: predseda M. Gešper, správca M. Smolec, predseda Dozorného výboru MS Š. Martinkovič, podpredseda M. Nemeč a hovorkyňa V. Matušková. Ministerstvo zastupovali ministerka, hovorca Matúš Bystriansky a riaditeľ kultúrneho dedičstva R. Ragač.

demokratické hlasovanie členov Výboru HO MS nemohlo ovplyvniť. Ministerka mala viacero takýchto výhrad, ktoré sú marginálami a nie sú dôležitým pilierom MS.

Úlohy MS vyplývajú zo zákona a tie si matičiari plnohodnotne plnia, aj keď im na to nestačia ich vlastné finančné zdroje z štátu. MS pripravila stručný materiál Problematika financovania Matice slovenskej, ktorý zaslala niektorým poslancom parlamentu. Aj na základe neho sa ustanovizeň zastal aj predseda NR SR B. Kollár a členka koalíčného klubu OĽaNO A. Záborská. Podľa nich je financovanie Matice zo strany štátu nedostatočné. Napokon jediný konštruktívny záver z rokovania matičiarov a MK SR bolo zriadenie

pracovnej komisie MK SR a MS, ktorá by sa mala zaoberať činnosťou, ako aj financovaním ustanovizne od budúceho roka 2021. Nateraz teda nie je jasné, či štát na účelovú dotáciu pre ustanovizeň siahne a o koľko jej ju zníži, alebo ostane na súčasnej výške.

ZAUJATÝ POSTOJ

Odmietavý postoj ministerky kultúry a následne status MK SR na sociálnej sieti našťastovo v médiách sériu článkov, ktoré poškodzovali dobré meno ustanovizne. Zapojili sa najmä liberálne médiá typu Denníka N. Vedenie Matice najskôr odmietlo reagovať cez sociálne siete, ale po kampani prijala Predsedníctvo MS v stredu 17. júna stanovisko, ktoré publikujeme pod týmto článkom. K situácii

sa obratom vyjadril aj predseda MS pre internetový denník S. Z jeho rozhovoru vyberáme: „Nevdojak si dávame otázku, či by sa v iných štátoch takto správali k podobne starým ustanovizniam, ktoré sa môžu pochváliť takouto dlhou a vytrvalou kontinuálnou činnosťou a mimoriadnym prínosom pre Slovensko, slovenský národ i celú spoločnosť. Je nedemokratické a krátkozraké niečo zrušiť, zakázať, zdegradať, oveľa ťažšie je to vytvoriť a dlhodobo rozvíjať. Matica slovenská je úspešným príbehom slovenského národa a jeho najvýznamnejších osobností, je jedným z národných symbolov. (...) Ja som veľmi rád, že starší matičiari, ktorým vďačíme za ich dlhoročné úsilie a prácu, majú svojich nasledovníkov v stovkách mladých matičiarov. Matica slovenská bude žiť, o tom niet pochyb. Musíme si otvorene povedať, že akýkoľvek zásah štátu do Matice slovenskej už zatne do živého. Matica slovenská je dlhodobo poddimenzovaná, keďže sa nevalorizovala štátna, respektíve predovšetkým prevádzková dotácia zameraná na zachovanie základného chodu. Práve z tohto dôvodu sme museli za posledných desať rokov prepustiť až sedemdesiat zamestnancov, čo je pre našu kultúrnu inštitúciu obrovské číslo. V súčasnosti majú mnohí odborní a vedeckí pracovníci kumulované agendy, pritom v posledných rokoch sme zefektívniili svoju činnosť a preukázateľne šetrili zdroje, to však už nemôže byť donekonečna.“

Stanovisko Matice slovenskej k pretrvávajúcim útokom na ustanovizeň Matičari nesúhlasia so znížením štátnej dotácie

„Predsedníctvo Matice slovenskej (P MS) vyjadruje prekvapenie nad formou doterajšej komunikácie zo strany Ministerstva kultúry SR (MK SR) smerom k Matici slovenskej. Predstavitelia ministerstva kultúry jasne vyjadrili nedôveru voči ustanovizni – a to veľmi neštandardne – cez mediálne prostriedky v čase, keď s predstaviteľmi Matice slovenskej ešte ani nerokovali. Predsedníctvo MS považuje takúto komunikáciu zo strany MK SR s najstaršou národnou, kultúrnou a vedeckou ustanovizňou za poľutovaniahodnú a zaujatú. Zo samotného rokovania z 15. júna 2020 na pôde MK SR vyplynuli viaceré otázky, na ktoré sa snažili predstavitelia MS odpovedať.

Zo strany ministerstva pritom nezazneli žiadne predstavy ani konštruktívne návrhy na podporu regionálnej kultúry, ktorú realizujú dobrovoľní i profesionálne zložky Matice slovenskej po celom Slovensku. Ustanovizeň nemôže súhlasiť so znížením finančnej podpory zo strany štátu v roku 2021, ktorá je aj tak dlhodobo poddimenzovaná, ani s oklieštením práce jednotlivých matičných pilie-

MATICA
SLOVENSKÁ

rov, predovšetkým oblastných stredísk a vedeckých pracovísk. Nesúhlasíme ani s obmedzením vydavateľskej činnosti MS vrátane Slovenských národných novín. Odmietame akékoľvek zásahy do nezávislosti verejnoprávnej ustanovizne, ktorá si minulý rok pripomenula sté výročie kontinuálnej činnosti po obnovení Matice slovenskej v roku 1919. Matica slovenská sa nevyhýba konštruktívnemu dialógu o náplni, pôsobnosti a činnosti MS

v 21. storočí. Veríme, že spoločná koordináčna komisia MK SR a MS, ktorú prvotne iniciovala Matica slovenská, bude objektívnym nástrojom na podporu a rozvoj ustanovizne a jej nadčasového poslania.“

Komárno 17. 6. 2020

Podpísaní:
Predsedníctvo Matice slovenskej: predseda MS Marián Gešper, prvý podpredseda MS Marek Hanuska, druhý podpredseda MS Marek Nemeč, správca MS Maroš Smolec, tajomník MS Viliam Komora, vedecký tajomník MS Pavel Mičianik, tajomník MS pre informačnú a mediálnu oblasť Ján Seman, členka P MS Libuša Klučáková, členka P MS Zlatica Halková.

V SNN 27/2020
SI PREČÍTAŤE

■ V Martine bola rozlúčka s významným správcom Matice z 90.rokov Štefanom HANAKOVIČOM
■ Doc. Ján HUSÁR sa venuje Starému zákonu a teologickým východiskám pravoslávnej ikonografie
■ Slovenské školstvo je za posledných tridsať rokov doslova prereformované, ale bez potrebných zmien

Pellegriniho jedenástka zhodila doterajšie dresy a mení ich za nové

Smer teraz zápasí sám so sebou

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Desať poslancov Národnej rady SR za Smer sa pridalo k novému politickému projektu Petra Pellegriniho. Materiskú stranu čaká horúce leto a zrejme aj ďalšie odchody v regiónoch.

S Petrom Pellegrinim zatiaľ odchádzajú z bratislavskej Súmráčnej bývalí ministri Denisa Saková, Ľubica Laššáková, Peter Žiga, bývalý podpredseda vlády Richard Raši, ako aj ďalší doterajší členovia poslaneckého klubu Smer-SD. Odídenci predpokladajú, že ich nová strana bude zaregistrovaná najneskôr v septembri a proces zberu podpisov pod petíciu za jej registráciu sa udeje v najbližšom čase.

■ NOVÝ PROJEKT

Peter Pellegrini nestráca optimizmus: „Je nás práve jedenáť, odľahčene by som to nazval Pelleho jedenástka. Ale verím, že to nie je konečné číslo,“ povedal po oznámení o definitívnom rozhodnutí. „Chceme byť hlasom sociálnej

demokracie na Slovensku,“ zdôraznil Peter Pellegrini s tým, že nový projekt má stáť na pilieroch ochrany sociálne slabších, má niesť silný humanitný odkaz i protifašistickú tradíciu. Predstavovať má podľa jeho slov spojenie profesionality, skúsenosti, odhodlania a energie. Má to byť strana s transparentným otvoreným financovaním bez pokútnych oligarchov v pozadí. Dodal, že dvere do nového projektu sú naďalej otvorené. Starý subjekt, teda zvyšok pôvodného Smeru, sa zas definuje ako výrazne ľavicový a sociálny. Zdá sa, že budú istý čas pôsobiť paralelne v rovnako zameranom slovenskom politickom spektre.

Predsedu Smeru Roberta Fica podľa jeho reakcie mrzí, že odchádzajúci členovia strany hovoria

o silnej sociálnej demokracii, pričom práve oni ju triešia a oslabujú. Mrzí ho tiež, že po dvadsiatich rokoch v Smere dokážu niektorí predstierať, že sú nové tváre. Napísal to na sociálnej sieti. Robert Fico pridal tvrdenie, že slovami o novej sociálnej demokracii chcú odídenci prekryť svoje egoistické ciele a zmiast' voličov strany.

■ ČAS UKÁŽE...

„Čas ukáže, kto to so sociálnodemokratickými hodnotami myslí úprimne a vážne, kto sa s nimi narodil, kto ich zdieľa a cíti. Úspešnú ľavicu a sociálnu demokraciu vždy reprezentovali činy, a nie slová. Ako predseda strany Smer-SD môžem hrdo povedať, že odkedy som v politike, tak som presvedčený ľavičiar a nikdy nepodľahnem slniečkarským

a neoliberalným trendom,“ pritvrdil Robert Fico.

„Musíme nájsť odpoveď na otázku, ako pôjde ďalej Smer, a vo chvíli, keď bude smerovanie také, ktoré budem považovať za neprijateľné, tak sa zariadam. A vo chvíli, keď uznám, že budúcnosť Smeru je úplne jednoznačná, jasná a že za tých dvadsať rokov vykonal kus dobrej práce, čo je absolútna pravda, tak takisto je moje rozhodnutie

jasné,“ skonštatoval pre TASR jeho poslanec Ľubomír Petrák. Samotná strana Smer v čase uzávierky neinformovala o jej ďalšom fungovaní po odchode viacerých osobností. Na webe strany však už nefigurujú jej odchádzajúci členovia ani medzi vedením, predsedníctvom, krajskými organizáciami, a dokonca ani medzi poslancami.

„Vyzývame poslancov, ktorí sa prezentovali ako úprimný, nový politický subjekt, aby sa takto úprimne a novo postavili aj k svojim mandátom. Tie nezískali ako súkromné osoby, ale vďaka účasti na kandidátke strany Smer. Preto by mali zväziť vrátenie funkcií, ktoré získali v NR SR,“ oznámila v oficiálnom vyhlásení strana Smer. Fakt je, že odídenci nemôžu zakladať novú stranu a zároveň byť členmi pôvodného Smeru.

Na šiestom bratislavskom moste cez Dunaj spojili mostovku

Hľadajú meno pre nové stavebné dielo

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: MD SR

Bez veľkej mediálnej pozornosti v polovici júna stavbári prepojili mostovku na najnovšom, už šiestom moste cez Dunaj pri Bratislave. Most je súčasťou projektu diaľničného obchvatu hlavného mesta a južnej diaľnice R7/D4. Most cez Dunaj je časťou súmestia od Jaroviec po Podunajské Biskupice.

Dunajské súmestie pozostáva zo štyroch mostov s celkovou dĺžkou takmer tri kilometre, čím sa stáva prakticky najdlhším mostom na Slovensku. Most cez Dunaj musel umožniť vytvoriť plavebný profil so šírkou stopäťdesiat metrov a s výškou desať metrov. Východné predmostie má dĺžku vyše kilometra a vedie ponad chránené územia lužných lesov, kde musí zachovávať možnosť migrácie zveri a prináša aj revitalizáciu Biskupického ramena.

Most bude fungovať v režime 2 plus 2 pruhy s rozšírenými krajinami, takže bude teoreticky rozšíriteľný, bude mať dva bočné koridory

so šírkou 1,5 metra so zábranami proti vtákom a chodníkmi pre chodcov a cyklistov so šírkou tri metre po oboch stranách. Celková šírka mosta je tak 34,5 metra. Konštrukčne ide o typ mosta s dodatočne predpätým betónovým komorovým jadrom nosnej konštrukcie, tvorený jednou mostovkou s komorovým jadrom a dobudovanými konzolami priečneho rezu – teda ide o komorový trámový most.

■ NAJDRAHŠÍ PROJEKT

Projekt D4 v úseku od Jaroviec až po Raču má celkovú dĺžku dvadsaťsedem kilometrov, obsahuje ďalších päťdesiat tri mostov a deväť križov

vatiek. Priamo naň nadväzuje projekt rýchlostnej cesty R7, ktorý má tridsať-dva kilometrov a vedie od križovatky Prievoz až po obec Holice. Obsahuje tridsaťsedem mostov a sedem križovatiek, dokončený je úsek medzi križovatkou Ketelec (s D4) a Holicami.

Celkovo ide o najdrahší infraštruktúrny projekt v dejinách nezávislého Slovenska. Výška investície sa pohybuje na úrovni 1,9 miliardy eura. Koncesionárom projektu D4/R7 je spoločnosť Zero Bypass Limited, ktorá zabezpečuje financovanie, výstavbu a prevádzku obchvatu Bratislava počas tridsiatich rokov. D4R7 Construction je hlavným dodávateľom projektu.

Šiesty most cez Dunaj je súčasťou diaľničného obchvatu Bratislavy.

Aj keď je najnovší most cez Dunaj ďalším technicky náročným dielom, projekt D4 a R7 ako taký sprevádzajú problémy aj kritika.

■ NEMYSLELI NA ZVER

Tie sa týkajú nielen kontroverzného riešenia násypu pred vstupom na most pri Jarovciach, kde sa údajne vyskytuje v použitých materiáloch azbest a iné jedovaté látky, za čo bol zhotoviteľ obvinený z environmentálnej kriminality, ale aj z podoby a konštrukcie mosta. Ministerstvo už v danej fáze výstavby

nemôže niektoré z týchto problémov riešiť, za otvorenú tému však stále považuje aspoň otázku zmieňovaného násypu. Okrem potenciálne ohrozujúcich látok odborníci kritizovali aj formu riešenia, keďže násyp, na rozdiel od estakády, bráni

migrujúcej zveri prechádzať popod diaľnicu. Takto je nútená vchádzať do podjazdov, kde hrozia kolízne situácie s autami či vlakmi. Aké riešenie sa zvolí, zatiaľ nie je známe, mohlo by však oddialiť termín dokončenia projektu, ktorý je oficiálne vo výstavbe už od roka 2016.

Ministerstvo dopravy a výstavby sa už medzičasom zaoberá aj ľahšími témami, ku ktorým patrí pomenovanie šiesteho mosta. Na stránke ministerstva môžu občania hlasovať za niektorý z viacerých názvov. Jedným z nich je aj Most M. R. Štefánika.

VŠIMLI SME SI

Komunikáciu Ministerstva kultúry (MK) SR má na starosti mladý hovorca Matúš Bystriansky, ktorý už stihol matičiarov prevkapiť svojou požiadavkou po skončení rokovania s ministerkou. V hale ministerstva zrelne požiadala hovorkyňu Maticu V. Matuškovú, aby mu vopred zaslala tlačovú správu zo stretnutia, vraj „aby sa v ňom neobjavilo nič, čo pani ministerka nepovedala“.

Správanie mladého hovorcu možno hodnotiť ako neštandardné.

Hovorca cenzorom

V demokracii ide o veľmi neštandardné správanie hovorca inštitúcie. Paradoxne, v zverejnených stanoviskách MK SR sa objavili aj vyjadrenia, ktoré pri rokovaní nezazneli.

Odkiaľ sa však vzali maniere nového hovorcu ministerstva kultúry voči Matici, ktoré zavážajú cenzúrou z päťdesiatich rokov komunistckej totality? Ako si vôbec môže hovorca vyžadovať obsah tlačovej správy nezávislej inštitúcie na posudok...

Prekvapením môže byť, že sám M. Bystriansky je predsedom Miestneho odboru Maticy slovenskej v Dolnej Strehovej. S ústredím ustanovizne teda nekomunikoval prvý raz. V roku 2018 sa Bystriansky dostal s MS do sporu pre jej výzvu, aby sa kultúra posunula vpred. Matica tým reagovala na konflikt v kultúre medzi vtedajšou čerstvou ministerkou Ľ. Laššákovou a časťou hereckej a umeleckej obce. M. Bystriansky sa rozhodol poslať médiám protestné stanovisko proti Matici, pričom sa podpísal ako predseda Miestneho odboru MS v Dolnej Strehovej. Pravidlá ustanovizne však nedovoľujú využívanie matičných funkcií na politické stanoviská, čo mu ústredie kolegiálne vysvetlilo listom. Svoje o tom vie aj Viliam Oberhauser, ktorý rovnako využil dobrovoľnú matičnú funkciu v kampani pred tohtoročnými voľbami do NR SR, za čo si od MS vyslúžil ostrú verejnú kritiku i upozorňujúci list na porušenie stanov MS. Matica teda pristupuje k svojim dobrovoľným funkcionárom rovnako. My v Matici si slobodu slova vážime a do oficiálnych tlačových správ nevedieme nič, čo na rokovaní nezaznelo. Na rozdiel od mladého hovorcu.

Denis PETRANSKÝ
Foto: TASR, Jaroslav NOVÁK

Gotický most svätého Gottharda v Lelesi je národná kultúrna pamiatka

Najstarší pôvodný kamenný most

Prvá písomná zmienka o obci Leles pochádza z 12. storočia. Tunajší obyvatelia sa zaoberali záhradníctvom a pestovaním viniča. Miestne opátstvo založil v roku 1180 biskup z Vacova. Vybudovaný kláštor zničili Tataři, neskôr ho obnovili. V roku 1787 cisár Jozef II. zrušil mníšske rády a premonštráti boli znovu nútení kláštor opustiť. V roku 1828 sa sem znovu vrátili.

Všetky uvedené historické udalosti majú priamy súvis s kamenným mostom svätého Gottharda – gotickou národnou pamiatkou zo 14. storočia. Dostaneme sa k nemu cestou od Kráľovského Chlmca. Stojí vo vzdialenosti približne sedem kilometrov od mesta, len pár metrov od križovatky smerom k obci. Dĺžka mosta je sedemdesiat metrov, šírka päť metrov a je postavený z bridlicového andezitu z neďalekých hôr. Most mal pôvodne preklenúť v súčasnosti už zaniknuté rameno Tickey a kedysi tadiaľ viedla asi sedemnástikilometrová spojnica medzi Kráľovským Chlmcem a Veľkými Kapušami. Ani tá už v súčasnosti neexistuje. Zaujímavosťou je, že most získal svoje meno až v 19. storočí, keď sa do tunajšieho opusteného kláštora znovu vrátili premonštráti z Čiech, ktorí sem priniesli kult svätého Jana Nepomuckého a svätého Gottharda. Na starobylý most vtedy umiestnili sochu svätého Gottharda, ktorá zdobila túto historickú pamiatku až do roka 1948, keď sa znepečila komunistom, ktorí ju po nástupe k moci odstránili. Po druhej svetovej vojne sa na tunajších vodných tokoch usku-

ČO INÍ NEPÍŠU

Most svätého Gottharda v Lelesi je kultúrna pamiatka zo 14. storočia

točnili mnohé vodohospodárske úpravy, ktoré zmenili vodný režim tak, že bývalý tok rieky Tickey pod mostom vyschol, takže v súčasnosti gotický most preklenuje už len suché koryto. Aj na samotnom moste sa podpísal zub času, keď kamene postupne zvetrali a uvoľňovali sa z konštrukcie. Zastaviť tento proces a vynoviť historický most – kultúrnu pamiatku, sa podarilo v roku 1994 vďaka prostriedkom z fondu Pro Slovakia. V súčasnosti je tento most turistická atrakcia. Menšie opravy na ňom pravidelne robí obec. Neďaleké lužné lesy a močiare ukrývajú mnoho vzácných živočíšnych druhov. Spomínaný kláštor premonštrátov je zasa najstarší na Zemline. V písomných prameňoch sa spomína už v roku 1214. Cesta k nemu viedla práve cez romantický, históriou dychajúci most, ktorý odborníci považujú za najstarší starobylý most na území Slovenska. Ten zo Spišských Drahoviec je síce o storočie starší, ale už bol upravovaný, takže jeho pôvodný stav a vzhľad je zachovaný iba vo vrchnej časti mosta.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Predvídavy Pellegriniho odchod

Roman MICHELKO

Ak by sme mali hľadať bod, keď sa odchod Petra Pellegriniho zo Smeru „začal“, tak je to jasné. Prvý krok k Pellegrinimu ako samostatnej politickej figúre nastal v roku 2018, keď bol vymenovaný pza premiéra. Ako vieme, stalo sa tak po vynútenom odstúpení Roberta Fica po známych protestoch v súvislosti s vraždou novinára Kuciaka a jeho priateľky. Z dnešného pohľadu už nemá význam rozoberať, či tomuto scenáru mohol Fico zabrániť, ak by včas stiahol Kaliňáka. Faktom však je, že definitívne ultimátum mu dal Béla Bugár, a tak, paradoxne, práve jemu môže Pellegrini najviac ďakovať za post, na ktorý sa dostal.

Svojej úlohy sa nový premiér zhostil dobre a iste má leví podiel na tom, že Smer nakoniec dosiahol vo voľbách 2020 relatívne uspokojivý výsledok. Z tohto hľadiska je potom jasné, že tento osobný poli-

tický úspech – získal skoro dvojnásobný počet preferenčných hlasov ako predseda Fico, chcel aj ďalej politicky kapitalizovať. Symptómy toho, že si Pellegrini svoju prudko rastúcu politickú váhu uvedomuje, sme mohli sledovať už na jeseň 2019. Vtedy Smer riešil dilemu, kto bude volebným lídrom a, samozrejme, bojovalo sa aj o umiestnenie na kandidátke. Nakoniec sa spor skončil dohodou: lídrom kandidátky sa stal premiér Pellegrini a dvojkomu predseda strany Fico. Voľby sa skončili nad očakávanie. Napriek sústredenému tlaku médií, priam hysterickému škandalizácii Smeru, a iste aj vďaka Pellegrinimu dostal Smer vyše osemnásť percent hlasov. A vtedy Pellegrini a jeho skupina pochopili, že ak chce v politike niečo znamenať, musí opustiť rolu večného náhradníka a musí sa pokúsiť stranu prevziať.

Celé obdobie od februárových volieb až do začiatku júna sa nieslo v snahe rôznych sprostredkovateľov vyrokovať nejakú vzájomnú dohodu. Tá mala rôzne kontúry – od odsunutia Roberta Fica na post čestného predsedu až po jeho „odloženie“ na

KOMENTÁR

post riaditeľa stránickej nadácie. Dohodu sa nepodarilo dosiahnuť, čo malo viacero dôvodov. Ten najzásadnejší bol v tom, že Fico mal a má väčšinu v predsedníctve strany, a práve tento orgán má právo zvoliť snem. No a ako vieme, rýchle zvolenie snemu nebolo v záujme Fica, takže predseda strany mohol odďalujúcu taktiku využívať pomerne dlho.

Medzitým sa pomery medzi predsedom a skupinou troch podpredsedov – Pellegrinim, Rašim,

Žigom, prudko zhoršili, dokonca až tak, že nakoniec medzi sebou komunikovali len prostredníctvom tlačoviek. Pellegriniho rozhodnutie odísť veľmi posilnil aj prieskum prieskumnej agentúry Focus, ktorý jeho ešte neexistujúcej strane dával vyše dvadsaťjeden percent, čím ju postavil na roveň pomaly, ale iste klesajúcemu OĽaNO. Aj v tomto meraní síl s Ficovým Smerom Pellegrini obstál. Smeru s Ficom, ale bez Pellegriniho, agentúra Focus namerala deväť celých päť desiatin percenta. Odhliadnuc od skutočnosti, či a do akej miery je takýto prieskum relevantný, verejnosť dostala jasné posolstvo: ak Pellegrini odíde zo Smeru, bude rovnako silný, ako keby v Smere zostal.

No a navyše odhodlanie vydať sa vlastnou cestou má preňho viacero bonusov. V novej strane bude mať okolo seba len svojich priaznivcov, ktorých si sám vyberie, nebude musieť vyvažovať rôzne záujmy, nebude narážať na silnú frakciu Ficových skalných. Skrátka, v tejto súvislosti je jasné, ktorá z dvoch možností, teda vybojovať si predsednícky post na sneme Smeru alebo založiť novú stranu na zelenej lúke, je tou lepšou. Aj preto,

pre niekoho možno prekvapivo, odmietol Ficoovu ponuku na post predsedu strany. Táto ponuka totiž bola podmienená rozdelením moci a garanciou postov pre viacerých „Ficových“ podpredsedov. Navyše, s najväčšou pravdepodobnosťou ani nebola mysléná vážne, keďže prišla v čase, keď bol už Pellegrini napevno rozhodnutý odísť.

Pellegrini teda odchádza na vlastnú politickú posadu. Zdá sa, že všetky karty má v rukáve. Nakoniec, svedčí o tom aj skutočnosť, že s ním odišlo jedenásť poslancov, z ktorých šesť je z prvej desiatky, teda preferenčne najsilnejších. A Pellegrini verí, že jeho nová strana bude rásť priamoúmerne s narastajúcimi problémami súčasnej koalície. Treba pritom zdôrazniť, že rozvod so Smerom nebol nijako dramatický, a teda budúca povolebná koalícia so Smerom bude možná. Nakoniec tak možno budeme svedkami toho, že dvaja politici, ktorí nevedeli komunikovať v jednej strane, to nakoniec dokážu v spoločnej koalícii. Príklady takéhoto vzťahu máme aj dnes. Pred približne deviatimi rokmi Sulík vyhodil Matoviča z poslaneckého klubu SaS a dnes sú koalíčnými partnermi.

Útok na národné bytie

Matej MINDÁR

Vznikom samostatnej a demokratickej Slovenskej republiky prvého januára 1993 sa zavŕšil vyše storočný národný-empanciálny proces slovenského národa. Napriek nejstej budúcnosti sme sa ako mladý štát stali pevnou súčasťou európskej i svetovej politiky. Stálo to za to. Presvedčili sme sa, že ako slobodný a suverénny národ dokážeme byť rovnocenným partnerom. Nebola to ľahká cesta.

Krátko po nežnej revolúcii sa na slovenskej politickej scéne postupne otvárala otázka rovnoprávného postavenia Slovákov v spoločnom štáte. Po neúspešných rokovaníach s českou stranou sa vnútropoliticky a spoločensky vývoj uberal k pokojnému a mierovému rozdeleniu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky na dva samostatné štáty. V súlade s právom na sebaurčenie vtedajší poslanci Slovenskej národnej rady so silným

mandátom od občanov proklamačným hlasovaním ústavnou väčšinou prijali 17. júla 1992 Deklaráciu SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Bol to prvý krok k dosiahnutiu úplnej samostatnosti Slovenska. Druhým predpokladom bolo prijatie Ústavy SR

POZNÁMKA

ako základného zákona štátu, ktorý by garantoval základné práva a slobody všetkým občanom bez ohľadu na národnosť alebo náboženské vyznanie. Prvého septembra 1992, opäť proklamačným hlasovaním, ústavnou väčšinou prijala Slovenská národná rada Ústavu SR. Napriek početným novelizáciám niektorých jej článkov je dodnes pevnou súčasťou nášho politického a právneho systému.

Nie všetci občania nášho štátu sa úplne stotožňujú s jej obsahom.

Niektorí maďarskí predstavitelia menšinových politických strán a združení spolu s časťou liberálneho spektra neustále kritizujú jej preambulu. Ich vytúženým cieľom je úplne zmeniť jej úvodnú časť z „My národ slovenský“ na „My občania Slovenskej republiky“, čím by nadobro odstránili štátotvornú podstatu slovenského národa. Slovenská republika v prvom rade je štátom Slovákov! Každý súdny človek predsa vie, že všetci občania Slovenskej republiky majú rovnaké práva. Nikto tiež nemôže spochybniť, že príslušníci národnostných menšín sú na Slovensku rovnocennými občanmi. Buď klame, alebo nepozná základnú podstatu slovenskej štátnosti. Slovenská republika vznikla z vôle slovenského národa. Naša ústava pamätá aj na národnostné menšiny. Oproti okolitým štátom majú na území Slovenska nadštan-

dardné postavenie. Určite by takého práva privítali aj Slováci v Maďarsku alebo Poľsku.

Preto musíme odmietnuť akékoľvek pokusy o zmenu preambuly našej ústavy. Máme sa hanbiť, že sme štátotvorným národom? Máme načisto odmietnuť štátotvorné cyrilometodské tradície, ktoré po celé stáročia formovali naše dejiny? Určite nie! Napriek pôvodným obavám sa aj v súčasnej vládnej koalícii stále nájdu ľudia, ktorí nedovolia zlikvidovať našu národnú identitu. Z úst predsedu Národnej rady SR Borisa Kollára sme mohli počuť, že v nijakom prípade nedovolí žiadnu ústavnú zmenu, ktorá by zmenila národný charakter našej štátnosti. V podobnom duchu sa vyjadril aj premiér Igor Matovič. Našťastie. Ústava SR v žiadnom prípade nediskriminuje nijakého občana Slovenskej republiky. Každému z nás zaručuje rovnaké práva a dáva rovnaké povinnosti. Je však ústavou štátu, ktorý vznikol z vôle slovenského národa, ktorý sa hrdo odvoláva na historický a štátotvorný odkaz našich veľkomoravských predkov. Nemáme sa za čo hanbiť. Vznik samostatnej a demokratickej Slovenskej republiky je úspešným príbehom našich moderných dejín.

AKO BOLO, ČO BOLO

Do knižky *Spovedné tajomstvo* som vložil humoresku pod názvom *Korhelova kronika*. Bola plná srandičiek, čo som ja a moji kamaráti zažili počas vojenčiny, ktorú sme odkrútili v redakcii vojenského časopisu. Keď som sa prvý raz hlásil u šéfredaktora, práve pucoval žalúdok vojakovi Ivanovi Darulovi, ktorý robil v redakcii fotografa: „Prišlo mi hlásenie, že ťa chytila lietajúca v Prahe, lebo si nebol ostrihaný podľa predpisu. Čo si mal obuté?“

„Poltopánky,“ odvetil delikvent. „To je vrchol. Ty si mal poltopánky a chalani z lietajúky ťažké kanady. Pre teba to znamenalo náskok desať metrov. Ak sa ešte raz necháš chytiť, tak ťa dám zavrieť. Ako by to vyzeralo, keby môjho gardového fotografa dobehol nejaký pražský leňochod!“ S tým uzatvoril náš náčelník celú kauzu a obom nám nalial pohárik slivovice. Tento dôstojník mal zvláštny osud. Pôvodne chcel študovať psychológiu. Ako syna z kulackej rodiny ho neprijali na vysokú školu. Musel ísť do výroby. V päťdesiatych

rokoch minulého storočia ho na „paragraf“ povolali na vojnu, lebo v armáde potrebovali robotnícke kádre, čo považoval za krivdu. Možno aj preto s nami sympatizoval a z našich vylomenín sa niekedy nepokryte tešil.

Za fotografom Ivanom Darulom

Peter VALO

Inokedy som na chodbe veliteľstva vojenského okruhu stretol upachteného Ivana. Na jednom pleci mal brašnu s fotoaparátom a na druhom vliekol skladací rebrik. Smial sa, že musí odfoťiť istého generála, ktorému sa nepáčilo, že má na fotke päť podbradkov. S našim milovaným náčelnikom sa dohodol, že toho generála odfoťí zhora z rebriku. Tak sa mu podarilo počet podbradkov zredukovať na dva a noviny mohli putovať opäť do tlačiarne. Vyzerá to neskutočne, ale tie najväčšie hlú-

posti sa nedajú v nijakom prípade vymyslieť, tie sa musia stať.

S Ivanom Darulom, ktorému som v knižke *Spovedné tajomstvo* (knižku už v knižkupectvách nemajú, existuje však ako e-kniha) trochu zmenil

správa, že Ivan vo veku šesťdesiatšesť rokov náhle zomrel. Ivan Darula skončil Gymnázium vo Vrútkach. Po vojenčine pracoval v martinskom múzeu. V Brne absolvoval kurz výtvarnej fotografie. V roku 1980 sa stal vedú-

nálne spracovaných „dévéděčok“, ktoré zobrazovali život na Gymnázii Viliama Paulinyho-Tótha v Martine pod názvom *Zo života školy*. Ivan všemožne pomáhal miestnemu fotoklubu. Sám sa venoval aj filmovaniu. Bol skvelý portrétista, dokázal na fotografii majstrovsky vystihnúť charakter človeka. Sám veľa nevystavoval, ale keď už, tak jeho obrázky a portréty stáli za to.“

Profesorovi Šabovi ostalo vďaka Ivanovi viacero zaujímavých pohľadníc, zobrazujúcich činnosť v martinskej Astronomickej pozorovateľni Milana Rastislava Štefánika. V astronomickej posluchárni spolu s Ivanom pravidelne pripravoval výstavy fotografií členov fotografického krúžku, ale aj iných fotografov pôsobiacich v Martine. A práve tu bol Ivan Darula nesmierne užitočný. Jeho rady mali pre amatérskych fotografov cenu zlata. Jeho fotografie zo stužkových, svadieb či narodenín si uchovával v mnohých martinských rodinách.

Odišiel dobrý kamarát, skvelý profesionál, skromný, vtipný a seriózny človek. Ivan, budeš mi chýbať.

meno, som toho pozažíval dosť. Pri písaní vojenskej epizódy pod výstižným názvom *Korhelova kronika* sme často telefonovali, aby som si pripomenul staré bláznovstvá – bez jeho spomienok by bolo moje dielko chudobnejšie.

Telefonovali sme si často. Tešili sme sa na stretnutie na mojej chalupe. Požiadal som ho, aby mi zafarbil čiernobiele fotografie na obálku novej verzie knižky *Zabíjal som štát*. Teraz ma ako blesk z jasného neba zasiahla

cim predajne s fotografickou technikou. Neskôr sa presťahoval do prenajatých priestorov, kde mal stroje na spracovanie filmov a fotografie. Tam pracoval až do odchodu do dôchodku.

O Ivanovom martinskom pôsobení som vedel len málo. Jeho priateľ gymnaziálny profesor Ivan Šabo mi povedal: „Ivan vedel dať fotografii život. Mal veľmi dobré fotografické čítanie. Vyrábali sme pásma z nafotených záberov, ktoré podfarbil hudbou. Takto vznikli desiatky profesio-

SEBAOBRAHA

Veriť či neveriť, dôverovať či nedôverovať možno podľa ľubovôle komukoľvek. Ak však upozornenie pre občanov zverejní taká inštitúcia, akou je Národná banka Slovenska, potom naozaj treba zvýšiť pozornosť...

Varovanie
autority

Národná banka v krátkom slede za sebou vydala hneď dve varovania. V jednom upozorňuje verejnosť na činnosť reklamného subjektu, ktorý ponúka investície do kryptoaktív. Reklama nabáda slovenských spotrebiteľov na investovanie a sľubuje vysoké výnosy. NBS upozorňuje, že ide o klamlivú reklamu. Internetové stránky, ktoré propagujú podobné platformy, sa pritom vyvíjajú (vznikajú a zanikajú) veľmi dynamicky a tvária sa, že ich propagujú známe osobnosti. Na internete sa dajú nájsť opakované, preto je potrebné byť mimoriadne ostražitý.

NBS upozorňuje, že investovanie do kryptoaktív nepodlieha jej dohľadu a dôrazne vyzýva spotrebiteľov na zvýšenie obozretnosti. Na vysvetlenie: kryptoaktíva sú digitálne aktíva založené na kryptografii (šifrovaní), ktoré sú decentralizované (teda nie sú vydávané príslušným orgánom) a väčšinou fungujú na takzvanej blockchainovej technológii. Ide zároveň o súhrnné označenie pre elektronické „mince“, resp. „tokeny“. Ako známe príklady kryptoaktív možno uviesť Bitcoin, Ether, Litecoin a Ripple. Mnohé kryptoaktíva vznikajú procesom označovaným ako mining (ťažba).

Druhé varovanie upozorňuje na aktivity spoločnosti Ci investment group, s. r. o., ktorá ponúka možnosť investovať prostredníctvom webovej platformy „investiciaslovensko“. Činnosť tejto spoločnosti v súčasnosti nepodlieha dohľadu NBS, spoločnosť nemá udelené nijaké povolenie NBS na výkon činnosti v oblasti finančného trhu na Slovensku a nie je zapísaná v žiadnom registri vedenom NBS. Finančné prostriedky, investované prostredníctvom platformy www.investiciaslovensko.sk, nie sú kryté Fondom ochrany vkladov ani Garančným fondom investícií. NBS dlhodobo upozorňuje klientov na finančnom trhu, aby si dôkladne zväžili, s ktorým subjektom vstúpia do zmluvného vzťahu. Oprávnenie na podnikanie jednotlivých subjektov si môžu preveriť na internetovej stránke NBS.

Keď už sa venujeme informáciám zo zdrojov Národnej banky Slovenska, potom pripomíname aj jej trvalé varovanie. NBS v ňom upozorňuje, že opakované sa na internete objavujú klamlivé reklamy, ktoré sa podobajú na novinové články a ponúkajú možnosť „zbohatnúť prostredníctvom alternatívneho bankového účtu“. Klamlivá reklama opisuje možnosť stonásobného až tisícásobného zhodnotenia peňazí za niekoľko dní. Takáto reklama má množstvo podozrivých znakov podvodu a NBS spotrebiteľom odporúča na ňu nereagovať. Medzi hlavné znaky podozrivých ponúk patrí napríklad ponuka veľmi rýchleho zhodnotenia peňazí v násobkoch vlozenej sumy za veľmi krátky čas. Ale aj vytvorenie predstavy o naliehavosti ponuky napríklad slovami „na registráciu máte posledných 10 minút“, „už len sedem voľných miest“ a podobne. Podozrivé je tiež presmerovanie na internetovú stránku spoločnosti, ktorá nepodlieha finančnému dohľadu.

Ján ČERNÝ

V čase pandémie sú oči tiež vstupnou bránou pre nákazu
Oči sú nielen okno do duše človeka...

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ – Foto: archív P. V.

Je už tretia generácia oftalmológov v rodine. Dedo, jeho rodičia – tí všetci mu vstúpili možno až genetickú predispozíciu kráčať v ich stopách. Matka MUDr. Ľubica Veselá ako jedna z prvých vykonávala refrakčné operácie očí. Dodnes je výkonná lekárnica. Otec, známy očný chirurg MUDr. František Veselý, ako prvý robil ambulantnú operáciu sivého zákalu na Slovensku. Zázraky s očami denne vykonáva aj MUDr. Pavol VESELÝ, špecialista na technológiu iLASIK, ktorá je ako jediná spomedzi všetkých laserových zákrokov certifikovaná spoločnosťou FDA a NASA. Rozprávali sme sa s ním o tom, ako si chrániť oči v čase kvapôčkovej nákazy, ktorá napáda organizmus človeka aj cez zrak.

• Aké zásady platia v súčasnosti, ak chceme ísť k lekárovi oftalmológovi?

V zásade platí, ak nemusíte, nikam nechodte a ostaňte doma – v bezpečí. Keď je stav akútnejší, vyžaduje si ošetrovanie, spojte sa so svojím očným lekárom a pokúste mu čo najvecnejšie opísať problémy, ktoré vás trápia. Mnohé, nie všetky, sa dá diagnostikovať po presnom opise ťažkostí a následne napísať primeranú liečbu cez e-recept. Ak „telekonzultácia“ nestačí, použite všetky odporúčané ochranné prostriedky a v dohodnutú hodinu navštívte vášho očného lekára. Je dôležité prísť presne načas, aby ste minimalizovali možnosť kontaktu s inými pacientmi. V ambulancii sa už o vás lekári a sestričky postarajú v súlade so všetkými potrebnými opatreniami tak, aby bola zachovaná čo najväčšia bezpečnosť.

• Oči pred vírusovými kvapôčkami môžu byť chránené aj dioptrickými alebo slnečnými okuliarmi...

Áno, je to pomerne účinná a jednoduchá forma ochrany. Čím väčšie okuliare sú, tým lepšie.

• Aká je starostlivosť o potenciálne nakazeného človeka a ochrana pred koronavírusom?

Oční lekári sú v prvej línii ohrozenia. Je to preto, že koronavírus sa nachádza na spojovke oka a aj v slzách. Jedným z možných príznakov ochorenia je aj silný zápal spojoviek. Preto je ohrozenie očných lekárov nákazou vysoké. Každý jeden pacient musí odpovedať na niekoľko kontrolných otázok. Musí mať okuliare a ochranné rúško na tvári. Očný lekár pri vyšetrení používa ochranné okuliare, tiež ochranný štít, ktorý je doplnkovou súčasťou vyšetrovacieho prístroja. Jednorazové rukavice a maska sú samozrejmosť. Pri vyšetrení pacienta je skoro až zakázané meranie vnútroočného tlaku štandard-

nými bezkontaktnými tlakomerom. A to najmä z dôvodu možného šírenia infekcie kvapôčkovou cestou slzami. Pred každým vyšetrením aj po ňom sú všetky povrchy dôkladne očistené

• Hovorí sa, že vírusový zápal spojoviek patrí k prvým príznakom ochorenia...

Dokonca sú predpoklady, že by zápal spojoviek mohol byť aj jediným

MUDr. František VESELÝ je už treťou generáciou očných lekárov v rodinnej tradícii.

a vydezinfikované. Čo je tak či onak štandardný postup už z obdobia pred korodémiou.

• Zvyšujú kontaktné šošovky riziko infekcie? Ako ich nosiť?

Nosenie kontaktných šošoviek je v prípade prísneho dodržiavania hygienických pravidiel o čistote a umývaní rúk pred manipuláciou so šošovkami možné. Odporúčal by som však používanie jednodenných kontaktných šošoviek.

• Ako sa máme správať pri slzení očí?

Určite nie je vhodné a správne si slzy utierať rukami alebo do rukáva. Najsprávnejšie je, ako v každom prípade, používať jednorazovú papierovú vreckovku, ktorá sa po použití odhodí.

príznakom prebiehajúcej koronainfekcie u inak asymptomatického pacienta. Medzi prvé príznaky patrí pálenie a rezanie očí, výrazne slzia a sú svetloplaché. Oči sa dajú len veľmi ťažko otvoriť a pobyt na svetle spôsobuje vyslovene bolesť.

• Poradte, ako postupovať, keď v týchto jarných dňoch sa pridáva u niekoho aj alergia?

Alergický zápal spojoviek nemá taký neprijemný a bolestivý priebeh. Tí, ktorí ním trpia každý rok, vedia, ako prebieha.

• Okuliare a rúško sú akési nepraktické. Ako to riešiť. Zvlášť, keď sa okuliare zahmlievajú?

Niekedy pomáha okuliare umyť v mydlovej vode. Potom sa zvyknú menej zahmlievajú...

MEDZI NAMI

Eva Kristinová bola a zostáva jedinečným zjavom slovenského dramatického umenia, uhrančivou osobnosťou na javisku a statočnou zariadenou Slovenkou s citlivou dušou i odhodlaním prebúdzat ľudí z letargie.

Na doskách Slovenského národného divadla vo filmoch i v televíznych inscenáciách vytvorila mnoho nezabudnuteľných dramatických postáv. Poznáme ju ako Bičianku z doliny, Bačovú ženu, Matku Guráž, Penelopu, Lucreziu Borgiu, Lady Macbeth, Máriu Tudorovú, ale aj skvelú interpretku poézie. O jej hereckej tvorbe sa už popísalo a ešte popíše mnoho strán odborného textu, ale o živote tejto obdivuhodnej ženy by sa dal napísať románový príbeh.

Nebolo to tak dávno, presne prvého septembra 2011, keď sme sedeli s veľkou dávou slovenského divadla v dnes už neexistujúcom Klube spisovateľov po skončení matičného rituálu prijatia Ústavy Slovenskej republiky pod súsoším kráľa Svätopluka. Slávnosť každoročne organizoval spisovateľ Drahoš Machala a nemohla na nej chýbať Eva Kristinová. Raz ako recitátorka poézie Martina Rázusa Hoj, zem drahá a inokedy ako fascinujúca inter-

pretka staroslovenského Proglasu. V Klube nás bolo zopár zapadnutých vlastencov. Každý prispieval svojou troškou do mlyna zápalitej debaty. Eva však iba počúvala, prekrikoval chlapcov zvykla iba na javisku. Až keď sme sa vyrozmávali, obrátili sme sa na ňu, aby nám porozprávala čosi o dievčenských rokoch, ktoré prežila počas druhej svetovej vojny.

Jej srdce tlklo pre Slovensko

Ludovít ŠTEVKO

Z jej spomienok na ťažké životné osudy nebolo cítiť smútok, pretože všetko zlé bolo pre ňu vlastne darom, ktorým sa dokázala prenášať cez protivenstvá a prekážky. Jej otec Jozef Martin Kristin bol v rokoch 1939 – 1940 ako dôstojník Slovenskej armády zapojený do ilegálneho odboja, za čo bol nemeckým vojenským súdom odsúdený na smrť a potom Hlavným vojenským súdom v Bratislave bol trest zmenený na doživotný žalár. Bolo ich päť detí a zostali bez prostriedkov. Eva Kristinová si zapamätala ešte jednu smutnú rodinnú udalosť:

niekedy na jar v roku 1944 prišla zo školy a našla mamu v slzách. Bolo to nezvyčajné, pretože mamu nikdy predtým nevidela plakať. Vysvitlo, že prišiel list z nemeckej komandatúry, v ktorom jej oznámili, že zajtra musí odovzdať svoje deti do pätnástich rokov na prevýchovu do ríše. Ale asi sa stal zázrak – práve vtedy prišla k nim tetka Slávikoch z Lubinských

že sa jej to podarí. Pod čiernym lubinským krojom bola opásaná rozbuškami a s búsicim srdcom, ale s hraným úsmevom prešla nemeckou kontrolou. Keď prišla k partizánom, od prežitého strachu omdlela.

Prešli roky, Eva Kristinová sa stala hereckou legendou. V hereckom živote ľudsky zapôsobili na ňu dve hry. Jednou z nich bola Goldoniho komédia Štyria grobiani, kde hrala pani Felice, a druhou nezabudnuteľná dráma Ivana Stodolu Bačova žena, do ktorej ju obsadil režisér Jozef Zachar. Evu očarili jeho slová na prvej skúške: „Stodolova hra prevyšuje Shakespearovu hru v tom, že v jeho drámach sa vždy niekto previní a je potrestaný, ale v Bačovej žene sa nikto nepreviní, no potrestaní sú všetci.“ Akoby v tom Zacharovom pohľade na Stodolovu hru bol zhutnený obraz histórie slovenského národa.

Aká vlastne bola Eva Kristinová v civilnom živote – ako Goldoniho pani Felice: večne optimistická, sršiacia energiou alebo osobnosť priam antického zjvu ako v Bačovej žene?

Dnes nachádzam len jedinú neklamnú odpoveď v jej celoživotnom presvedčení: „Byť vlastencom je povinnosť každého človeka, ktorá je podľa mňa obsiahnutá už v Desatore: Cti otca svojho i matku svoju.“

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Celá naša krajina sleduje zápas s nebezpečným vírusom, ktorý má v mikrobiologickom zobrazení podobu sršiacej guľôčky, pre ktorú ho epidemiológovia nazvali „koronavírusom“. Pred vniknutím tohto mikroorganizmu do našich dýchacích ciest sa chránime ochranným rúškom, ktorým si zakrývame ústa a nos a vytvárame mu tak prvú a najdôležitejšiu prekážku pred vstupom do našich buniek. Keďže nepoznáme všetky okolnosti vzniku a prenosu tohto nového vírusu, na začiatku epidémie a pri jej náhlom rozmachu nemohlo byť v nemocniciach ani v lekárňach týchto rúšok dost.

Rúško
každodenné...

Preto naša verejnosť s vďakou prijala správu, že bánovský textilný podnik Zornica sa rozhodol operatívne zmeniť svoj bežný výrobný program a bez meškania začal vyrábať rúška v miere zodpovedajúcej ľudským a technickým možnostiam podniku, za čo mu je verejnosť vďačná. Treba však podotknúť, že aj tento príkladný čin podnikateľskej akčioschopnosti a občianskej solidárnosti potvrdil známu skutočnosť, že v takmer každej oblasti našej vedy, výroby, verejnej správy a verejných služieb pretrvávajú rušivý vplyv českej technickej terminológie, ktorý sa tentoraz prejavil až príliš okato, keď vedúci pracovníci Zornice svoj iste najdôležitejší výrobok z podnikovej histórie predstavovali verejnosti ako „tieto rúšky“ ženského rodu pod evidentným vplyvom češtiny.

V slovenčine je rúško podstatným menom stredného rodu – teda to rúško (ak je jedno) a tie rúška (ak ich je viac). Podobne ako je stredného rodu rúcho a v množnom čísle rúcha (obradné alebo slávnostné odevy).

V rozhovoroch dôležitých pre celú spoločnosť sa musíme vyjadrovať odborne a jednoznačne. Ani v ťažkých chvíľach nesmieme zabúdať na správne vyjadrovanie v spisovnom jazyku, tobôž ak sa to priamo týka jazyka – aj ako telesného orgánu –, pretože testovacie stery sa robia odoberaním vzoriek z nosných dierok, podnebia aj jazyka!

Blažej BELÁK

Nielen pekná príroda Muránskej planiny potrebuje ochranu Chceme zachrániť ovcu i nasýtiť vlka

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Vo vládej koalícii to budú mať ťažké. Ministerstvo životného prostredia spolu s partnerským agrozozortom chce chrániť prírodu na Muráni. Nechce však ublížiť ľuďom. Naopak, Boris Kollár oznámil, že treba chrániť ľudí, ale ani on nechce poškodiť tamojšej prírode.

„Je minúta pred dvanástou na ochranu Muránskej planiny. Je to územie hlucháňa, jedinečných polí so sýslami či chovu koní, ktoré sú spojené len s týmto územím,“ informoval ekominister Ján Budaj. Zdôraznil pritom, že zámerom nie je, aby ľudia prišli o prácu alebo aby sa niečo reštriktívne zakazovalo, témou je podľa neho rozvoj tohto regiónu. Predseda parlamentu Boris Kollár zas oznámil, že navrhne zastaviť aktuálny proces zonácie Národného parku Muránska planina. Povedal to po rokovaní o budúcnosti národného parku v Tisovci. O zámere informoval už premiéra Igora Matoviča, podrobnejšie mu ho chcel vysvetliť osobne. „Tento proces musíme okamžite zastaviť a sadnúť si za rokovací stôl s tými ľuďmi,“ povedal Boris Kollár, podľa ktorého však k zonácii dôjsť musí. Len si treba stanoviť postup korektný k ľuďom, ktorí tam žijú a pracujú.

■ STRATIA PRÁCU

Boris Kollár varoval pred stratou pracovných miest aj peňazí pre samosprávu. Kritizuje, že by polovica územia mala byť bezzásahová s možnosťou ďalšieho rozšírenia. Predseda parlamentu poukázal aj na petíciu, ktorú podpísalo sedemtisíc ľudí. Zdôraznil potrebu rokovať so samosprávami a nerozhodovať o nich od stola. „Budem bojovať za to, aby sme to urobili citlivo,“ podotkol Kollár.

Ani envirorezort či agrozozort nerozhodujú od stola. Obaja ministri boli krátko pred Borisom Kollárom osobne na Muráni. Ministerstvo životného prostredia informovalo po tejto ceste o tom, že po zonácii Národného parku Muránska planina by až päťdesiat percent národného parku malo tvoriť bezzásahové územie. Z toho deväťdesiat percent na štátnych pozemkoch v správe Lesov SR, sedem percent na pôde neštátnych

vlastníkov, s ktorými chce ministerstvo pokračovať v korektných rokovaniach. A nielen s nimi. Minister Ján Budaj avizoval, že chce rokovať aj s predstaviteľmi jednotlivých samospráv v lokalite. Na margo petície, ktorá vznikla, Ján Budaj skonštatoval, že stále sú ľudia, ktorí vidia

samosprávnym krajom, ktorý má pripravený projekt akejsi pracovne ovčej vlny, hodnota ktorej sa tým zvyšuje. Naviazať na to by mali iné projekty, ktoré by mali do regiónu priniesť ďalšie pracovné možnosti, najmä v rámci takzvaného mäkkého turizmu. Finančnú podporu

Zonácia má v Národnom parku Muránska planina vytvoriť až päťdesiatpercentné bezzásahové územie a dosiahnuť tak medzinárodné platný štandard...

„budúcnosť kraja vo vyrúbaní krásneho kúta Slovenska“.

■ CHCÚ PRÁČOVŇU...

Tak ako Boris Kollár žiada v prvom rade zachovať pracovné možnosti na Muráni (ak už nie ich rozšíriť), tak isto ministri Budaj a Mičovský majú víziu potreby sociálno-environmentálnej vízie budúcnosti Muránskej planiny. Oživenie regiónu si vedia predstaviť napríklad aj formou podpory tradičného farmárčenia a mladých farmárov, ktorí by kraju opäť priniesli hospodársku a environmentálnu hodnotu. Priestor na spoluprácu si predstavujú najmä s Banskobystrickým

predpokladajú spomenutí ministri získať od viacerých rezortov, ale tiež z envirofondu či eurofondov. Projekt plánuje Ján Budaj predložiť vláde po získaní podpory od ministerstiev.

■ CHRÁNENÉ ÚZEMIA

Vláda schválila nariadenia, vďaka ktorým na Slovensku pribudne päť nových chránených areálov. Ide o chránené areály Vinište, Mostová, Bradlo, Nesvadské piesky a Jurský chlm. Všetko sú to územia európskeho významu, ktoré boli zaradené do národného zoznamu schváleného vládou SR a Európskou komisiou. Nariadenia vlády nadobudnú

účinnosť prvého júla 2020. „Je najvyšší čas zabezpečiť plnú právnu ochranu našich najcennejších území a vzácných biotopov a druhov európskeho i národného významu. Vyhlásením chránených areálov si ministerstvo splní aj požiadavky Európskej komisie,“ povedal Ján Budaj.

■ CHRÁNENÉ AREÁLY

Chránený areál Vinište v okrese Topoľčany má výmeru 5,8 hektára a patrí v ňom tretí stupeň ochrany. Vyskytujú sa tam biotopy európskeho významu – suché a dealpínske trávno-bylinné porasty a porasty borievky obyčajnej, ktorá v tejto lokalite vytvára samostatný a veľmi charakteristický biotop.

Chránený areál Jurský chlm v okrese Revúca je zaujímavý podzemnými priestormi s piatym stupňom ochrany. Ide o jednu z najväčších v súčasnosti známych reprodukčných kolónii lietavca sťahovavého na Slovensku. Ďalšie chránené areály sa nachádzajú na južnom Slovensku a patria do Panónskeho biogeografického regiónu. Prvým je chránený areál Nesvadské piesky v okrese Komárno s celkovou rozlohou tridsaťpäť hektárov. Predmetom ochrany sú tam biotopy európskeho významu – suchomilné trávno-bylinné porasty na vápničitých pieskoch. Druhým územím sú Panónske trávno-bylinné porasty na pieskoch. Oba biotopy sú dnes extrémne vzácne z celoslovenského zretela. Chránený areál Jurský chlm v okrese Komárno a Nové Zámky má rozlohu stotri hektárov a patrí v ňom tretí stupeň ochrany. Predmetom ochrany je vzácný biotop európskeho významu – vnútrozemské slaniská a slané lúky a biotop panónskych trávno-bylinných porastov na spraši, ktoré sa v súčasnosti vyskytujú iba veľmi vzácne.

Pandémia umocnila zraniteľnosť a prehĺbila krízu eurozóny Euroúniový záchranný finančný balík

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

O slabínach finančného sektora eurozóny sa vie už od jej vzniku. Tie teraz navyše umocnila koronavírusová pandémia, čím sa riziko ďalších kríz ešte zvýšilo. Ak uvedené konštatovanie potvrdili predstavitelia ECB, musí byť v eurozóne, ktorej sme členmi, situácia naozaj vážna.

Príčina spočíva v narastajúcej zadlženosti vo verejných rozpočtoch väčšiny krajín, ktorých dlhy, najmä v Taliansku, ale aj v Španielsku, nebudú už bez pomoci ostatných členských krajín nikdy zaplatené. Keď k tomu prirátame pokles HDP, ku ktorému sa deficit verejných financií a verejného dlhu počíta, musíme navždy zabudnúť na existenciu Paktu stability a rastu, na ktorý sa ECB vo svojich opatreniach vždy odvolávala.

■ ČO S DLHMI?

Namieste je preto otázka, čo v prípade, ak niektoré štáty nebudú schopné dlhy splácať? Skúsenosti s nespĺcaním má najmä Argentína, ktorá za posledných dvadsať rokov vyhlásila deväťkrát default – neschopnosť v dohodnutom termíne dlh splácať.

Prečo sa niektoré členské krajiny eurozóny neúmerne zadlžili už pandémiou? Odpoveď treba hľadať nielen v nízkych úrokových sadzbách ECB, ale aj v politike jednotlivých národných vlád, ktoré po nástupe k moci oslabovali verejné rozpočty predvolebnými sľubmi, na zaplatenie ktorých ich domáce ekonomiky následne nemali. Na vystúpenie z eurozóny ktoréhokoľvek členského štátu nie je ECB, ale ani európske inštitúcie pripravené, keďže poznajú obrovské likvidačné riziko nielen pre odchádzajúci

štát, ale napokon aj pre celú eurozónu a Úniu.

Na narastajúcu zadlženosť domácností, firmami a štátmi majú najväčší podiel lacné peniaze, ktoré v eurozóne boli už pred koronavírusovou pandémiou. Záporné úrokové sadzby zaviedla ECB ako prvá zo svetových centrálnych bánk už v roku 2014, o dva roky neskôr ich zaviedla aj japonská centrálna banka a dnes o nich uvažuje i britská a americká centrálna banka.

■ LACNÉ PENIAZE

Masa lacného obeživa, ničím nekrytého, zvyčajne podporuje hospodársky rast krajiny, ale na druhej strane sú ich obrovské objemy rizikom ich splácania vtedy, keď sa krajina dostáva do hospodárskych problémov, ku ktorým patrí aj terajšia hospodárska recesia v eurozóne spojená s koronavírusom. V tejto súvislosti treba povedať, že lacné peniaze popri zvyšovaní dlhov zvyšujú aj ceny nehnuteľností, a keďže inflácia sa nezvyšuje, nedochádza z dôvodu poklesu kúpnej sily peňazí aj k poklesu miery zadlženia. Zároveň dochádza k nafukovaniu akciových indexov, ktorých výnosy nezodpovedajú realite ich krytia, združujú sa dovozy energií, drahšie sú študijné pobyty na zahraničných školách aj zahraničné dovolenky.

Eurozóna so spoločnou menou takto funguje najmä na vykupovaní štátnych a podnikových dlhopisov, čo však po rozhodnutí Nemeckého súdu, ktorý požaduje proporcionality výkupu voči všetkým členským štátom, môže v budúcnosti vyvolať netušené konflikty. Nízke úroky sú tiež nielen príčinou zvyšovania zadlženosti domácností a firmami, ale aj narastajúcej príjmovej nerovnosti, čo môže tiež vyvolať sociálne konflikty.

■ SPLÁCANIE PÔŽIČIEK

Šéfka ECB Christine Lagardová počíta s poklesom ekonomiky eurozóny o vyše osem percent, rozpad eurozóny však nepredpokladá. Aj preto predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyenová predstavila plán pomoci v nepredstaviteľnom objeme sedemsto-

päťdesiat miliárd eur. Tie však na rozdiel od ECB nemá. Bude si ich musieť požičať. Záchranný balík má kryť doteraz neschválený európsky rozpočet na roky 2021 – 2027, ktorého objem má byť vyšší ako jeden bilión eur. V praxi by to znamenalo zvýšiť priame platby do európskeho rozpočtu z doterajších 1,2 na 2 percentá z HDP, čo by pre Slovensko znamenalo 1,2 miliardy eura. Dostali by sme viac peňazí ako do rozpočtu prispievame.

■ GRANTY A PÔŽIČKY

Zo sumy sedemstôpätdesiat miliárd eur by členské štáty Únie dostali päťsto miliárd eur ako nenávratné granty a dve-stôpätdesiat miliárd eur vo forme úverov. Požičané peniaze by sa zaplatili zo spomínaného európskeho rozpočtu po roku 2027. Komisia však predpokladá, že počas nasledujúceho obdobia bude potrebné zaviesť doteraz nepoznané druhy daní z ekologickej a digitálnej oblasti, s čím však, pokiaľ ide o zdaňovanie internetových spoločností, už nesúhlasil americký prezident. Zo spomínaných peňazí by dostali Taliansko a Španielsko okolo tristo miliárd eur, keďže boli koronavírusom najviac zasiahnuté ich ekonomiky, a na Slovensko by tak mohlo prísť okolo osem miliárd eur v grantoch. Zatiaľ však nie je nič dohodnuté, keďže niektoré členské štáty nesúhlasia s grantovou formou peňazí, ale len úverovou, a niektorým sa tiež nepozdáva, aby peniaze zo spomínaného záchranného fondu sa rozdeľovali či už podľa deficitu verejných financií, alebo podľa miery nezamestnanosti.

Ako to napokon dopadne, si musíme počkať na najbližší samit najvyšších predstaviteľov členských štátov EÚ, keďže s opísanými zmenami musia súhlasiť všetci.

NA MARGO

Aktuálna situácia, spôsobená celosvetovou pandémiou nového koronavírusu, dostala svetovú ekonomiku do recesie. Slovensko nie je výnimkou. Tým, že sme jedna z najotvorenejších európskych ekonomík, sa očakáva výrazný nárast nezamestnanosti. Medzi najohrozenejšie odvetvie nášho hospodárstva patrí jednoznačne automobilový priemysel. A to je problém. Všetci si veľmi dobre uvedomujeme, že veľká časť nášho priemyslu je úzko spätá práve s týmto odvetvím. Mnohé subdodávateľské slovenské firmy tak budú prinútené prepustiť časť svojich zamestnancov.

Únia si kupuje národné štáty

Mnohé slovenské rodiny sa tak ocitnú na pokraji svojich finančných možností a optimalizujú svoje doterajšie výdavky. Tento stav priniesie nižšiu spotrebu domácností, čo bude mať za následok nižšie daňové príjmy do štátneho rozpočtu, ako aj postupné prepúšťanie v sektore obchodu a služieb. Nesmieme pritom zabudnúť, že mnohé domácnosti môžu mať problém so svojimi záväzkami aj voči bankovému sektoru. A to aj väčšie priemyselné fabriky. Každý z nás veľmi dobre vie, že za ostatných tridsať rokov sme takmer vôbec neinvestovali do rozsiahlej údržby cestnej a železničnej infraštruktúry. Niet sa čomu čudovať. Tým, že sme si počas pravicových vlád predali strategické energetické podniky, prišli sme ako štát o podstatnú časť finančných prostriedkov. Ani doterajšie čerpanie európskych fondov nestačilo na úplnú obnovu našej krajiny. Zmeniť to môže nový Plán obnovy EÚ pre budúce generácie.

Musíme však odbúrať zbytočné byrokratické procesy a zabrániť nezmyselnému rozkrádaniu týchto prostriedkov. Ak sa toto podarí, tak sa konečne musíme vybrať cestou cieľového odstránenia rozsiahleho tridsaťročného investičného dlhu a zabezpečiť udržateľné financovanie do budúcnosti. Okrem budovania a rekonštrukcie cestnej a železničnej dopravnej infraštruktúry bude potrebné zainvestovať do zelených a digitálnych technológií a v neposlednom rade transformovať našu ekonomiku na výskum a vývoj a obnoviť potravinovú sebestačnosť Slovenska. Má to však háčik. Vzhľadom na to, že hovoríme o rozsiahlych finančných prostriedkoch, si týmto spôsobom môže Európska únia pre seba uzurpovať ešte väčšie právomoci v neprospech členských štátov. Podobný názor má aj predseda Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory Peter Mihók.

V liste adresovanom premiérovi Matovičovi sa okrem iného vyjadril: „Po preštudovaní dostupných materiálov si dovoľme upozorniť na niektoré úskalía, ktorým budeme pri čerpaní financií čeliť. Vláda Slovenskej republiky si musí uvedomiť, či prijatím uvedeného programu spejeme k ďalšej federalizácii Európskej únie a akceptácii zníženia váhy rozhodovania samostatných členských krajín, alebo si chceme v strategických otázkach zachovať samostatnosť v rozhodovaní. Z uvedeného vyplýva aj záväzok Slovenska podieľať sa na splácaní pôžičiek tých krajín, ktoré nebudú schopné plniť svoje finančné záväzky po roku 2028, ktorého výšku dnes nie je možné identifikovať.“

Matej MINDÁR

Prezident Ivan GAŠPAROVIČ: Matica slovenská má aj v týchto časoch svoje opodstatnenie Ministerstvo nemá ustanovizeň odtláčať, ale s ňou spolupracovať

Zhovárať sa Matej MINDÁR – Foto: Michaela KOLIMÁROVÁ

Tohtoročné parlamentné voľby na Slovensku priniesli veľké víťazstvo novému koalíčnému štvorlístku OĽaNO, SME RODINA, SaS a Za ľudí. O volebných výsledkoch, ale aj o novom vládnom zoskupení sme hovorili s bývalým prezidentom SR Ivanom GAŠPAROVIČOM.

• **V parlamentných voľbách 2020 ľudia rozhodli, že bývalá vládna koalícia pod vedením Smeru-SD nezískala toľko hlasov, aby mohla vo vládnutí pokračovať. Ako by ste zhodnotili jej predošlé pôsobenie?**

Napriek tomu, že sa vo veľa veciach v rámci koalície nevedela dohodnúť, najmä v otázkach zahraničnej politiky, dokázala podstatne znížiť nezamestnanosť, zlepšiť sociálne postavenie občanov a zvýšiť ekonomickú silu Slovenska. Nikto tiež nemôže povedať, že minulá vláda bola na pôde Európskej únie len akýmsi účastníkom zasadania. Spomeňme si, ako európski predstavitelia chceli zrušiť Kohézne fondy a zaviesť povinné prerozdelenie nelegálnych migrantov. Bol to práve bývalý premiér Fico, ktorý sa ako prvý proti tomu postavil. Mohol by som takto pomenovať mnoho ďalších vecí. História nám však ukazuje, že veľmi rýchlo sa zabúda na pozitívne veci, pričom negatívne pretrvávajú oveľa dlhšie.

• **Nový koalíčný štvorlístok (OĽaNO, SME RODINA, SaS a Za ľudí) má v novej Národnej rade SR ústavnú väčšinu. Čo stálo za úspechom týchto strán?**

Každý, kto sledoval predvolebnú kampaň, musel dôjsť k tomu, že v strane Smer-SD sa niečo dialo. Nebola už taká kompaktná ako predtým. Samozrejme, aj takmer všetky médiá boli zamerané proti Smeru-SD. Bol pre ne prosté neprijateľný. Toto dokázal využiť najmä Igor Matovič. Veľmi šikovne poukazoval na všetky kauzy bývalej vlády. Vyvrcholením toho všetkého bola nešťastná vražda dvoch mladých ľudí. Vyvolala veľké demonštrácie za pád vlády a odvolanie premiéra a ministra vnútra.

• **Nie je zvykom, že bývalá hlava štátu po vypršaní svojho mandátu kandiduje na čele politickej strany do Národnej rady SR. Strana Za ľudí bývalého prezidenta SR Andreja Kisku sa len tesne „preplazila“ cez päťpercentné kvórum a vstúpila do parlamentu, ako sa ľudovo vraví, s odretými ušami...**

Musím sa priznať, že táto otázka mi nie je príjemná, aby som ako bývalá hlava štátu hodnotil odchádzajúceho prezidenta. Ale ak by som predsa len mal niečo povedať, tak si myslím, že pán prezident bol osobou, ktorá si ani sama seba veľmi nedôverovala. Tie kauzy, ktoré boli proti nemu, mu takisto brali určitú silu viesť prezidentskú kanceláriu. Preto si myslím, že sa usiloval vytvoriť politickú stranu a svoju budúcnosť videl vo víťazných voľbách a vo funkcii premiéra, čím by mohol aj úspešnejšie čeliť kauzám a problémom, ktoré sa na neho nahrmuli. Za jeho neúspechom vidím aj zle nastavenú politickú taktiku. Vyhraňoval sa voči súčasnému premiérovi Igorovi Matovičovi. Dával mu jasne najavo, že nie je ten politik, ktorého by bral vážne, no volič uveril Igorovi Matovičovi – jeho populistickej politike sľubov – je to dobrý propagandista.

• **Smer-SD sa po štrnástich rokoch nestal víťaznou stranou. V čom boli príčiny neúspechu?**

Byť na čele štátu vyše desať rokov zanecháva aj určité znaky opotrebovanosti niektorých politikov. Na Smer-SD sa to začalo ku koncu aj ukazovať. Veľmi citlivou otázkou bude, ako si ďalej usporiada svoje vnútorné záležitosti. A to bude veľmi dôležité aj pre slovenskú politiku do budúcnosti. Ich volebná kampaň bola stereotypná – neupútal voliča.

• **V predvolebných prieskumoch sa KDĽ a koalícia strán PS/Spolu pohybovali vysoko nad hranicou zvoliteľnosti. Myslite si, že tzv. pakt**

o neútočení medzi týmito stranami sa im stal nakoniec osudným?

Podľa môjho názoru na Slovensku dnes neexistuje nijaká relevantná kresťanská politická strana, nie je ňou ani KDĽ. Súčasný politický subjekt nie sú budované na základe kresťanstva, ale ho akceptujú skôr z hľadiska politického ako ideologického. To, že niekoľko takých politických strán medzi sebou podpísalo tzv. pakt o neútočení, bojovali v podstate o rovnakého kresťanského voliča, ktorý pochopil, že im nejde ani tak o kresťanskú morálku, ale o ich podporu. To sa im stalo nakoniec osudným. Aj sám kresťanský volič si to uvedomil.

Matica stále má byť a pôsobiť ako správca slovenskej identity, kultúry a národného povedomia. Jej poslanie je najmä v hľadaní porozumenia a dobrého spolunažívania s národnostnými menšinami – to sú odporúčania bývalého prezidenta Ivana Gašparoviča.

Naopak, Progresívne Slovensko podcenilo svoju volebnú silu, keď sa spojilo do koalície so stranou Spolu. Nakoniec aj niektoré kauzy predsedov týchto dvoch strán boli pre mnohých občanov problematické.

• **Vo voľbách tiež prepadlo vyše stosedemdesiatpäťtisíc hlasov národných voličov. Sú podľa vás osobné egá viacerých predsedov strán hlavným dôvodom tohto neúspechu?**

Súhlasím, že tam boli aj osobné egá. Ale tá podstata je podľa mňa vo volebnom zákone. Dlhú dobu sa hovorí, že volebný zákon treba zmeniť z jednomandátového volebného obvodu na iný. Vždy som bol za to, aby na Slovensku boli tri samosprávne kraje plus Bratislava. Ak by boli na Slovensku tri volebné obvody plus jeden bratislavský, určite by toľko hlasov neprepadlo.

• **Prvý raz v histórii samostatnej Slovenskej republiky sa do Národnej rady SR nedostala ani jedna maďarská menšinová strana. Prečo sa podľa vás časť maďarských voličov rozhodla podporiť iné politické subjekty?**

Veľký podiel na tom mala aj politika Maďarskej republiky, ktorá slovenských Maďarov dodnes rozdeľuje. Ich strany majú ako sponzorov viac podnikateľov zo svojej komunity. Aj samotní slovenskí Maďari zapríčinili, že ani jedna maďarská strana dnes nie je súčasťou parlamentu. Viacerí darovia majú svoju vlastnú politickú predstavu o vzťahoch Slovenska a Maďarska a o vzťahoch slovenských Maďarov so Slovákmi. Druhý dôvod je ten, že počet občanov maďarskej národnosti na Slovensku klesá. Ja som sa pri poslednom sčítaní ľudu v roku 2011 verejne vyjadril, že ich počet je skreslený. Treba rozlíšiť, do akej miery sa hlásia iné menšiny k slovenským Maďarom. Tu otvorene poviem, že je tu početná rómska menšina. Chceme preto upozorniť najmä Maticu slovenskú, že má určitú úlohu vyplývajúcu zo zákona v tejto oblasti. Na budúci rok bude nové sčítanie oby-

vatelstva. Keď som bol prezidentom, počas posledného sčítania som dostával niekoľko desiatok informácií. Bol som upozorňovaný, že sčítacie komisie na juhu Slovenska boli zložené len z občanov maďarskej národnosti. Tie údajne chodili najmä za negramotnými Rómami, ktorých sa pýtali, k akému národu sa hlásia, pričom ani nevedeli, že ich zapísali ako príslušníkov maďarskej menšiny. A toto si musí uvedomiť Matica slovenská, v čase, keď bude ďalšie sčítanie obyvateľstva. Jej úlohou je upozorniť príslušné orgány, aby členmi sčítacích komisií na juhu Slovenska neboli len členovia maďarskej národnosti...

Bývalý prezident Jeho Excelencia Ivan Gašparovič v exkluzívnom rozhovore pre náš týždenník vyslovil viaceré odporúčania, ako riešiť konflikt rezortného ministerstva s jeho najstaršou inštitúciou.

by mali rozhodovať ďalšie vlastnosti. Považujem za správne, že kandidát na generálneho prokurátora môže byť len prokurátor. Som však zásadne proti tomu, aby sme túto možnosť rozšírili aj o ďalšie právnické profesie.

• **Objavili sa aj argumenty, že v niektorých krajinách Európskej únie generálni prokurátori nie sú pôvodom prokurátori...**

To sú štátni zástupcovia. Aj v Českej republike transformovali generálnu prokuratúru na Štátne zastupiteľstvo. Treba však povedať, že štátny zástupca do určitej miery podlieha ministrovi spravodlivosti, ktorý je členom vlády. My sme, našťastie, zachovali pôvodný model. Niektorí síce hovoria, že prokurátor je sovietsky model, nie je to však pravda. Toto je francúzsky model (výdobytky Francúzskej revolúcie). Hoci Francúzi tiež majú Štátne zastupiteľstvo. No pri mojich cestách do Francúzska v rozhovoroch s predstaviteľmi právnickej obce mnohí by dali prednosť nezávislej prokuratúre.

• **Ako bývalá hlava štátu ste v roku 2011 na základe rôznych pochybností odmietli vymenovať zvoleného kandidáta Jozefa Čentéša za nového generálneho prokurátora...**

Poviem tri základné dôvody, ktoré som mal. Po prvé, ak si dobre pamätáte, tak vzhľadom na okolnosti, ktoré sa pri tejto voľbe diali v národnej rade, som dopredu (čo by som, samozrejme, normálne nemal) vyhlásil, že ktorýkoľvek z týchto kandidátov (Jozef Čentéš, Dobroslav Trnka) bude zvolený, nevynechám ho! Mal som jednoznačne preukázané, čo sa pri tejto voľbe dialo. Kupovali sa poslanci. Nakoniec to vyšetrovala aj polícia. Niektorí poslanci dokonca povedali aj cenu, za koľko sa kupovali hlasy za jednotlivého kandidáta. Po druhé, aj pani premiérka Radičová povedala, že ak bude zvolený Dobroslav Trnka, vzdá sa svojej funkcie. Čiže pomery v národnej rade, ktoré boli vyslovene korupčné a kupecké, mi jednoznačne napovedali, že títo dvaja nemôžu byť generálni prokurátori. Spomeňme si na charakter Jozefa Čentéša, ktorý „omylom“ skartoval zápisnice. Zhodil to na svoju sekretárku. Potom si uvedomil, že je zle, tak sa radšej priznal. Neskôr povedal, že zápisnice boli mokré a podobne. Klamal, klamal a klamal, dokonca aj v priamom televíznom prenose na TA3. Akú dôveryhodnosť som voči nemu potom mohol mať? Neskôr sa začala písať nová zápisnica z výsluchu, pri ktorej sa zúčastnil aj pán terajší premiér Igor Matovič. Bol tam aj človek, ktorý tam nemal vôbec čo robiť! Po tretie: Ústavný súd SR vydal k tejto veci prebežné opatrenie, že nesmie prebehnúť v národnej rade ďalšia voľba generálneho prokurátora. Vtedajší predseda

parlamentu Richard Sulík, ktorý mal blízke kontakty s Mariánom Kočnerom, sa spoločne dohadovali, kto bude generálny prokurátor, a podľa dohody mal Mariána Kočnera o všetkom pravidelne informovať. Napriek predbežnému opatreniu Ústavného súdu SR dal Richard Sulík zvolať národnú radu. Využil to, že takéto rozhodnutie musí ísť najskôr do Zbierky zákonov, aby nadobudlo právoplatnosť. Po vyhlásení Rozhodnutia Ústavného súdu SR na druhý deň jeho obsah bol vo všetkých médiách. Napriek tomu, že Richard Sulík o vyhlásení predbežného opatrenia vedel, že nemá prebehnúť voľba, rýchlo zvalil národnú radu. Dal hlasovať a zvolil Jozefa Čentéša na post generálneho prokurátora. Nerešpektoval rozhodnutie Ústavného súdu SR, využil situáciu. Bol to výsmech ústavného súdu a občanov Slovenskej republiky.

• **Národná rada SR ústavnou väčšinou schválila Programové vyhlásenie vlády. Do akej miery dokáže nová vládna koalícia za súčasných okolností naplniť svoje „odvážne“ plány?**

Na to mám veľmi jednoduchú odpoveď. Programové vyhlásenie vlády nedokážem hodnotiť ani ako dobré, ani ako zlé. Dokážem ho hodnotiť skôr ako ťažko realizovateľné.

• **V Programovom vyhlásení sa tiež spomína, že vláda SR zväzi systémovú zmenu financovania Matice slovenskej. Ako vnímate túto nepríjemnú skutočnosť?**

Matica slovenská zohrávala jednu z veľmi dôležitých úloh pri obrodě Slovenska, slovenskej kultúry a slovenského národa ako takého. Áno, vznikla pred vyše sto rokmi a za toto obdobie túto významnú úlohu dlho plnila a zvládala. V súčasnosti sa javí – a často aj niektorí politici hovoria –, že je už zbytočná. Nemyslím si. Matica slovenská má byť a stále pôsobiť ako správca slovenskej identity, kultúry a národného povedomia. V niektorých obdobiach mohla byť i v pozícii, keď mohla modelovať aj politické predstavy. Ziaľ, musím povedať, že dnes musí hľadať nové cesty, a tie sú veľmi potrebné najmä v hľadaní porozumenia a dobrého spolunažívania s národnostnými menšinami. Niektoré z nich majú vyhranený názor voči Slovensku. Tu by mala zohrať veľkú úlohu pri zblížovaní sa s týmito národnostnými menšinami a ich politikou. A čo je dôležité, v tomto prípade, Ministerstvo kultúry SR by nemalo Maticu odtláčať, ale by malo s Maticou spolupracovať. To je veľmi dôležité. Som presvedčený, že potom by sa nestali také udalosti, aké boli pri futbalovom stretnutí medzi Slovenskom a Maďarskom v Budapešti. Ja by som vyzval Maticu slovenskú, aby hľadala cestu k ministerstvu kultúry a naopak aby Ministerstvo kultúry Maticu slovenskú neodmietalo, ale začalo s ňou spolupracovať a zároveň jej predkladalo aj svoje predstavy, ako si túto spoluprácu predstavuje.

Matica slovenská má najmä v týchto časoch stále svoje opodstatnenie. Keď som spomenul ministerstvo kultúry, tak si myslím, že tu je jedna reťaz viacerých ministerstiev, ktoré by v tejto veci mali spolupracovať. Patrí sem najmä ministerstvo školstva a, samozrejme, aj pani prezidentka. Je to veľmi vážna úloha a jedna z dôležitých úloh prezidenta republiky, aby spolunažívania slovenského národa s národnostnými menšinami bolo vzájomne prospešné pre občanov Slovenskej republiky, čo som aj ako bývalý prezident vždy podporoval.

Južné štáty eurozóny utrpeli doteraz najväčšie ľudské a ekonomické straty Zlé a ešte horšie správy nielen o počasí...

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Je všeobecne známe, že ekonomika v EÚ, a ešte viac v eurozóne, funguje len za dobrého počasia. A keďže nový koronavírus a ochorenie Covid-19 je nielen zdravotnícky problém, na ktorý európski politici reagovali vyhlásením núdzového stavu, čo umrtvilo najmä chod malých a stredných podnikov, bez ktorých nemôžu fungovať ani veľké podniky, nad starým kontinentom sa obloha poriadne zatiahla a v ekonomike zahrnelo.

Európsky štatistický úrad už za prvý štvrťrok oznámil pokles európskej ekonomiky o zhruba tri percentá, pričom koronavírusová epidémia sa na tom podpísala až v poslednom mesiaci. Keď spomínané ochorenie prepuklo na väčšine kontinentov, Svetová zdravotnícka organizácia namiesto epidémie začala hovoriť o pandémie, a vlastne aj tým prehĺbila najväčšiu hospodársku recesiu od čias Veľkej hospodárskej krízy v tridsiatych rokoch minulého storočia.

Podľa prognózy OECD poklesne globálna ekonomika o zhruba šesť percent, pritom na starom kontinente najviac utrpia ekonomiky Francúzska, Talianska a Španielska, kde sa odhaduje pokles až okolo jedenásť percent. Tesne za nimi sa podľa OECD má nachádzať Slovensko tiež s jedenásťpercentným poklesom ekonomiky, pritom vlni patrili náš rast HDP medzi najvyšší v Únii. Podľa názoru ekonómov doplatili sme na veľkú otvorenosť a závislosť od zahraničného obchodu, ktorý zaznamenal najväčší pokles, a tiež od väčšinového zamerania priemyslu na automobily, ktorých predaj u nášho najväčšieho obchodného partnera v Nemecku zaznamenal obrovský prepád.

■ VÁŽNA SITUÁCIA

O tom, že v eurozóne je ekonomická situácia vážna, svedčí aj rozhodnutie ECB, ktorá nielenže zdvojnásobila nákup štátnych dlhopisov (za vyše 1,3 bilióny eura), ale aj predĺžila trvanie týchto nákupov do leta 2021. S oživením ekonomiky v eurozóne na úroveň pred koronavírusom sa teda nedá rátať skôr ako v roku 2022. Z pandemického núdzového programu ECB majú spolu s peniazmi z Fondu záchrany od Európskej komisie dostať najviac práve južné štáty eurozóny. Časť z nich sú dotácie, ktoré sa nevracajú, a časť z nich budú pôžičky, ktoré bude potrebné splatiť.

Všetci však vieme, aká bola pred koronakrízou situácia v Taliansku, ktoré odmietalo uskutočniť európskymi inštitúciami požadované štrukturálne hospodárske reformy. Tamjšie rozpočtové dlhy boli dvojnásobne vyššie, ako stanovujú maastrichtské kritériá stability eura. Preto je namiesto otázky, keď doteraz nie, ako budú Taliani reformovať potom? Ako sa bude reagovať aj na vyhlásenie terajšieho talianskeho premiéra Giuseppe Conteho, ktorý vraj povedal, že zabezpečenie rozsiahlych investícií z EÚ je víťazstvo všetkých, čo podporujú existenciu európskych inštitúcií. Tie však aj tak v konečnom dôsledku zaplatia daňoví poplatníci eurozóny. O tom, že v eurozóne sa neriešiteľné problémy čoraz viac nabalujú, svedčí neochota šéfa eurosкупiny, ktorej členmi sú všetci ministri financií eurozóny, že nemá záujem sa uchádzať o druhý mandát a svoju funkciu „položiť“ v júli v tomto roku.

Nemecko po zavedení eura najviac zarobilo, keďže jeho kurz je nižší, ako bola nemecká marka, preto na obchode do zahraničia zarába najviac a má preto aj trvalé obchodné pre-

bytky. Pôvodný stimulačný program s objemom okolo stotridsať miliárd eur sa nedávno zvýšil o ďalších päťdesiat miliárd eur – rozpočtový prebytok krajiny sa stáva deficitný. Nemecká kancelárka Angela Merkelová pritom nevyklučuje, že podporí domácu ekonomiku aj ďalšími peniazmi, vraj z dôvodu väčších finančných rezerv, ak by sa v druhom polroku vyskytli aj ďalšie problémy. Celkovo sa počíta, že na obnovenie hospodárskeho rastu bude mať nemecká vláda k dispozícii okolo dvesto miliárd eur, čo vraj zodpovedá miere poklesu nemeckej ekonomiky v najbližších dvoch rokoch.

■ STIMULAČNÝ PROGRAM

V stimulačnom programe sa tiež počíta s poklesom DPH z doterajších devätnásť percent na šesťnásť percent, ako aj s podporou malých a stredných nemeckých firiem preto, aby sa nestali pre ich prípadný krach lacnou korisťou zahraničných investorov.

Spojené kráľovstvo Británie a Severného Írska vstúpilo od prvého februára tohto roku do prechodného obdobia, počas ktorého malo rokovať s EÚ o podobe budúcich obchodných vzťahov tak, aby

Británia mala od 1. 1. 2021 pod jej kontrolou všetko, čo bude dovážané zo starého kontinentu. Európski politici počítali, že rokovania o budúcej obchodnej dohode medzi Britániou a EÚ budú tvrdšie ako rokovania o brexitovej dohode. EÚ navrhovala dohodu s nulovými colnými sadzbami a kvótami za podmienky, že Británia bude dodržiavať pravidlá Únie pre hospodársku súťaž, pracovné podmienky, dane a ochranu životného prostredia. Vinou koronavírusu sa rokovania na dva mesiace prerušili. Počas nich britská ekonomika zaznamenala prepád o vyše dvadsať percent.

■ KRÍZA NA OSTROVOCH

Po USA a Brazílii vykazujú na ostrovoch najvyšší počet úmrtí na Covid-19, veď choroba sa nevyhol ani samotný britský premiér... Nebudeme špekulovať, či práve preto európski politici počítali s predĺžením prechodného obdobia. Maroš Šeďčovič v pozícii podpredsedu Európskej komisie pre medziinštitucionálne vzťahy a strategický výhľad, ktorý je zároveň zodpovedný za vykonanie dohody o brexite, definitívne potvrdil, že britskí politickí predstavitelia vôbec neuvažujú o predĺžení prechodného obdobia. Najväčším problémom v rokovaní naďalej ostávajú otázky pohybu tovarov a služieb na hranici so Severným Írskom a Írskom. Keďže vrcholoví politici európskych inštitúcií naďalej ponúkajú britskému premiérovi Borisovi Johnsonovi predĺženie prechodného obdobia, keďže na starom kontinente aj v Británii je hospodárska recesia, uskutoční sa koncom tohto mesiaca možnože k tejto problematike posledné rokovanie na britskom území. Ak však nebude do konca tohto roka uzavretá obchodná dohoda o clách a kvótach, tvrdí brexit bude objektívna realita.

NA MARGO

Je to nádherné mesto. Každá návšteva Budapešti zaujme niečím novým. Aktuálne napríklad vyvesenými slovenskými štátnymi vlajkami na verejných priestranstvách a vládnych budovách. Slovensko považuje Maďarov nielen za susedov, ale aj za blízkych priateľov. Predseda vlády Slovenskej republiky Igor Matovič to povedal v Budapešti počas nedávnej oficiálnej návštevy Maďarska po schôdzke s maďarským premiérom Viktorom Orbánom. Zdôraznil, že ako prvý predseda slovenskej vlády sa dva dni pred tým výročím podpísania Trianonskej mierovej zmluvy prihlásil k spoločnej histórii Slovákov a Maďarov. Všetkým Maďarom odkázal, že jeho vláda na Slovensku vytvorí podmienky na to, aby mohli bez strachu používať svoj jazyk. „Naším cieľom je chrániť každého občana bez ohľadu na to, akým jazykom hovorí,“ povedal Igor Matovič.

Chvála v Budapešti

Viktor Orbán sa poďakoval slovenskému premiérovi za jeho gesto voči Maďarom i za spoluprácu pri riešení problémov súvisiacich s koronavírusovou pandemiou. Maďarský ministerský predseda podotkol, že Budapešť je hrdá na spoločenstvo Slovákov žijúcich v Maďarsku. „Slováci majú krásne školy a kostoly, obohacujú našu krajinu. V parlamente je návrh na štvornásobné zvýšenie podpory inštitúcií slovenskej menšiny v Maďarsku,“ dodal premiér Orbán s tým, že Slovensko je tretím najdôležitejším obchodným partnerom jeho krajiny.

Slovenského premiéra v Budapešti prijal aj predseda Národného zhromaždenia László Kövér. Stretnutie označil slovenský predseda vlády za rovnako priateľské ako s Viktorom Orbánom. „Lászlóvi Kövérovi som povedal, že konečne som v tej budove, ktorú stavali Slováci. Na Slovensku sa to traduje, tak sme sa tomu aj zasmiali,“ informoval premiér Matovič s poznámkou, že politiku robí trochu inak, nie vždy v súlade s bontónom a protokolom, ale o to úprimnejšie. Potom sa stretol s predstaviteľmi Slovákov žijúcich v Maďarsku. Na schôdzke na pôde veľvyslanectva SR v Budapešti sa zúčastnila aj predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Alžbeta Hollerová Račková a zástupca Slovákov v Národnom zhromaždení, takzvaný parlamentný hovorca, Anton Paulík. Igor Matovič vyjadril radosť zo stretnutia s tamojšími Slovákmi, ktorí, ako povedal, si aj po tristo rokoch chránia svoj jazyk a chcú ho uchrániť i pre svoje deti a vnúčatá. „Aj Viktor Orbán otvoril tému, že by Maďarsko chcelo darovať Slovákom v Maďarsku jeden kostol na to, aby si tam vytvorili svoje centrum, lebo ten kostol už neslúži pôvodným účelom,“ povedal premiér a dodal, že hovorili aj o učiteľoch slovenčiny, ktorých v Maďarsku nie je dostatok. Predseda slovenskej vlády podčiarkol, že Slovákov v zahraničí treba podporovať.

Štefan ZLATOŠ

Na trh periodickej tlače prichádza nový pritažlivejší odborný časopis Matice slovenskej Onedlho budeme čítať Slovensko – Národné spektrum

Peter SOKOLOVIČ, šéfredaktor časopisu Slovensko – Národné spektrum

V polovici tohto roka obohatí slovenský trh nový odborný časopis Matice slovenskej SLOVENSKO – NÁRODNÉ SPEKTRUM. Ako už názov napovedá, bude pokračovateľom doterajšieho časopisu Matice slovenskej SLOVENSKO, ktorý by mal prejsť transformáciou na moderný odborný časopis so širším záberom, aký doteraz Matica chýbala. Matica slovenská si od transformácie časopisu sľubuje nielen zvýšenie kvality, ale aj oslovenie širšieho okruhu čitateľov, ktorým prinesie hodnotné a pútavé čítanie.

Hoci bol doterajší časopis Slovensko nesporné zaujímavý, nenašiel si viacero priaznivcov a výraznejšie neprenikol do povedomia slovenskej vedeckej či nevedeckej obce. Aj preto sme sa ho počnúc týmto rokom rozhodli zatriktívniť a urobiť pútavejším.

■ PÚTAVÝ OBSAH

Zameriame sa v ňom nielen na obsahovú stránku, no budeme sa ho snažiť zatriktívniť aj pútavejšou formou, pričom si dávame za cieľ popracovať i na grafickom spracovaní, čo je popri kvalitnom obsahu takisto nesporné veľmi dôležité. V spolupráci s renomovaným grafickým štúdiom sa podarilo pripraviť pútavé prvé číslo, ktoré azda získa aj pre budúcnosť svojich čitateľov a podporovateľov. S novým vizuálom a obsahom však ruka v ruke prichádza i zdvojnásobenie počtu strán. Bolo preto žiaduce, aby sa pozmenila aj periodicita časopisu, ktorý bude vychádzať od tohto roka dvakrát ročne koncom júna a decembra. Veríme však, že to svojou kvalitou a obsahom vykompenzuje, čo však zaiste nebude

jeho jedinú pozitívum... Dokonca aj cena bude primeraná, ba až symbolická. V predajniach bude stáť 3,5 eura, no predplatelia si ho budú môcť zaobstarat za skutočne symbolických šesť eur na rok. Matica slovenská sa totiž nechcela pri tvorbe časopisu vydať ani cestou bulva-

rizácie, ani cestou ekonomického profitu. Naším prvoradým úsilím je totiž záujem dostať časopis k širšiemu okruhu čitateľov tak z vedeckej obce, ako aj z radov národovcov a študentov vysokých či stredných škôl, ktorým by mal ponúknuť hodnotné, no popritom aj pútavé čítanie. Samozrejme, všetko s dôrazom na kvalitu štúdií a článkov, ktoré prechádzajú dôsledným recenzným konaním členov redakčnej rady, zloženej z renomovaných vedcov z radov Matice a ďalších inštitúcií.

■ ZAUJÍMAVÉ TÉMY

Už v prvom čísle sa preto venujeme viacerým témam, ktoré v novom svetle prinášajú pohľad na viac či menej známe udalosti a príbehy zo slovenských dejín, ale aj z literatúry, či dávajú dôraz na národnú pamäť, tak ťažko skúšanú v devätnástom i v minulom storočí. Hneď v prvých štúdiách sa prof. Chovanec a prof. Letz zamýšľajú nad odkazom štúrovcov či cyrilo-metodskej tradície pre dnešok. Naša prítomnosť a život v demokratickom svete, postavenom na kresťanských a národných základoch totiž nepri-

šli zo dňa na deň, ale sú postavené na práci generácií národovcov, ktorí bojovali aj za našu budúcnosť. Pre milovníkov literatúry je určená štúdia Dr. Vrajovej o poetike jedného z našich najvýznamnejších básnikov Pavla Országha Hviezdoslava, ktorá zaujme svojou dôkladnou analýzou jeho vynikajúceho diela. Nezabudli sme však ani na sté výročie Trianonu s brilantnou analýzou z pera doc. Mrvu, ktoré si pripomínáme práve v tomto čase. Nový časopis však neprináša len „veľké“ témy. Priestor v ňom dostala i analýza nášho národného pokladu – slovenských rozprávok od Miroslava Piusa, či obsiahla reportáž Dr. Mičianika venovaná obnove slovenského vojnového pamätníka v Lipovci. Jeho súčasťou budú aj ďalšie rubriky – zaujímavosti z dejín, anotácie či rubrika osobností slovenskej histórie, ktorá tentoraz prináša pohľad na osobnosť a aktivity Jura Janošku z pera matičného historika Dr. Krajčira. Všetky spolu dotvárajú mozaiku, ktorá čitateľom nového odborného časopisu Matice slovenskej Slovensko – Národné spektrum, veríme, prinesie nové informácie a pútavé čítanie.

ČRTA

Na miestnom cintoríne vo Vyšnom Slavkove sa nachádza hrob, v ktorom je pochovaný Gustí Popovič s manželkou. Gustí Popovič je jeden zo zaujímavých Slovákov vôbec. Narodil sa v roku 1880. Tak ako mnohí chlapi z jeho blízkeho okolia aj on si jedného dňa v roku 1932 pobalil do rukasu svojich sedem slivák, fľašku doma vypálenej slivovice, zaplatil si z posledných peňazí šifkartu a v niektorom veľkom prístave nasadol na loď do Ameriky.

Obed na vrchole mrakodrapu

A možno by aj na večné veky zostal medzi tisícami nepovšimnutých emigrantov, keby sa jedného teplého dňa, keď nad New Yorkom páliło veľké neznesiteľné slnko na rozostavaný mrakodrap RCA BUILDIG (teraz Rockefellerovo centrum – GE Bulding), nevyšťveral na šesťdesiate deviate poschodie fotograf Charles C. Ebbets a neurobil niekoľko fotografií obedujúcich robotníkov. Jedna z nich veľmi rýchlo obletela celý svet. Ebbets jej dal názov Obed na vrchole mrakodrapu. Bola zverejnená v nedeľnej prílohe Herald Tribune 2. októbra 1932. Na fotografii je celkom jedenásť mužov, ktorí sedia na dlhých zaveseňej železnej traverze, obedujú a užívajú si poludňajšiu pauzu. Vedľa Gustiho sedia Irí, Švéd, Kanadania, teda jeho „partáči“. Sedia vo výške osemstoštyridsať stôp (dvestošesťdesiat metrov) nad ulicami New Yorku na šesťdesiatom deviatom poschodí. Posledný, celkom na kraji, sa do fotoaparátu usmieva Gustí Popovič, ktorý drží v ruke fľašku whisky, a to aj napriek tomu, že v tom čase bola v Amerike prohibícia. No, Gustí na prohibíciu doslovne zvysova kašlal. Bol zvyknutý si dať jeden-dva glyy pálenky, aby mu robota išla od ruky a aby zahnal strach z tej obrovskej výšky, v ktorej vietor mykal lešením sem a tam.

Gustí bol v Amerike za prácou trikrát. Vždy, keď nahobil väčšiu sumu peňazí, prišiel domov, kúpil pole alebo lúku, aby mohol gazdovať, a znovu odišiel zarabať. Bol pôvodne drevorubač a tesár. V roku 1932 poslal z Ameriky svojej manželke Mariške pohľadnicu s tou známou fotografiou, na ktorú pripísal: „Nič še ty neboj, moja milá Mariška, jak vidíš, ta ja furt s fľašečku. Tvoj Gustí.“ Tým chcel vlastne svojej milovanej žene povedať, že on s Bohom hovorí každý deň, ale svojím vlastným spôsobom – cez hlt alkoholu, aby sa mu nekrútila hlava, keď sa z takej výšky musí pozerat' dole. Gustí sa v tej výške potreboval dotýkať vlastnej duše.

Gustí sa definitívne vrátil z Ameriky domov pred druhou svetovou vojnou. Keď cez Vyšný Slavkov prechádzal front, vyšiel z pivnice, aby sa dostal čo najrýchlejšie domov. Zabila ho črepina z granátu. Pomník na spoločnom hrobe Gustiho a Marišky zdobí tá dnes už legendárna, fotografia...

Miroslav PIUS – Foto: Wikipedia

Jedna z najslávnejších fotiek New Yorku od fotografa Charlesa C. Ebbetsa sa zrodila pri stavbe Rockefellerovho centra a je na nej aj Slovák Gustí POPOVIČ (celkom vpravo).

Česká republika sa od rozdelenia zdráha vrátiť slovenské kultúrne dedičstvo

Smrť Decia Musa nezapadla prachom

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: Archív Vlastivedného múzea v Hlohovci

Heroické sebaobetovanie je námetom mnohých umeleckých diel. Takým je aj príbeh z roka 340 pred našim letopočtom, keď vrcholila vojna Ríma a kmeňa Latinov. Konzulovi Deciovi Musovi sa prisnil sen, že ak nezahynie v bitke konzul, zahynie celé vojsko. V súboji armád pri Vese- rise veštecký sen dokončil. Zomrel hrdinskou smrťou a jeho vojsko zvíťazilo...

Príbeh spracovali mnohí umelci, napríklad Jacob Matthias Schmutzer. Najznámejšie je však spracovanie tejto udalosti jedným z najväčších umelcov baroka Petrom Paulom Rubensom. Približne v roku 1616 namaloval niekoľko návrhov na gobelíny. Jeden pod názvom Smrť Decia Musa je dnes pokladom madridského múzea umenia Prado. Belgický tkáč Ján Raes podľa tohto obrazu utkal v roku 1625 gobelín. Monumentálne dielo s rozmermi 417 krát 515 centimetrov viselo v zámku v Hlohovci. Jeho vlastníkom bol vtedajší majiteľ zámku a milovník umenia Imrich Erdödy.

IMRICH A IRMA

Dobová maďarská tlač uvádza, že sa príliš neangažoval v politickom živote, ale o to viac sa venoval rozvoju svojho majetku. Bol tiež spoločensky aktívny, na zámku v Hlohovci usporadúval rôzne slávnosti. Najvýznamnejšia z nich sa konala koncom roka 1913, keď si Erdödyovci pripomenuli štyridsať výročie povýšenia medzi grófov. Venovali sa však počas prvej svetovej vojny aj charitatívnej činnosti. Na železničnej stanici v Leopoldove zriadili obväzisko pre vojakov a boli aj v predsedníctve pobočky Červeného kríža v Hlohovci. Podľa spomienok prenajímateľa

KAUZA

a neskôr spolujateľa piešťanských kúpeľov Ľudovíta Wintera výraznejšou osobnosťou ako Imrich bola jeho manželka Irma. Preto aj v roku 1909, keď chcel uzavrieť s Erdödyovcami novú zmluvu o prenájme piešťanských kúpeľov, pretože im kedysi chátrajúce kúpele patrili, získal si pre svoje plány najskôr grófu Erdödyov. Zdala sa mu byť chápavejšia ako jej manžel Imrich. Na jej počesť potom pomenoval v Piešťanoch kúpeľný pavilón Irma vedľa hotela Thermia Palace, ktorý bol dokončený v roku 1912, jej menom. Irma zomrela na zápal slepého čreva v roku 1923 a s manželom je pochovaná v rodinnej hrobke na cintoríne v Hlohovci.

Imrich Erdödy zomrel o dva roky neskôr v roku 1925. Jeho jediný syn Viliam na konci druhej svetovej vojny musel opustiť územie Slovenska. Zámok na základe Benešových dekrétov v polovici minulého storočia prepadol štátu, pretože Viliam v čase vojny kolaboroval s nacistami a jeho majetky zhabal štát. Bol uznávaný právnik a pôsobil aj v diplomatických službách ako ataše na rakúsko-uhorských veľvyslanectvách v Bruseli, Paríži a Kodani, býval aj vo Švajčiarsku a v Rakúsku.

V roku 1943 sa Viliam počas vojny zosobášil v Hlohovci s herečkou Annou Schmidovou. Zaujímavosťou je skutočnosť, že Viliama Erdödyho a Annu Schmidovú v zámočkej kaplnke zosobášil známy hlohovský kňaz Pavol Jozef Šiška, ktorý bol signatárom Pittsburskej dohody z 30. mája 1918.

„V roku 1945, keď sem prišiel front, si chcel nejaké veci zachrániť,“ hovorí o jeho úteku návštevníkom sprievodkyňa po hlohovskom zámku. „Gróf dal naložiť do vlaku najcennejšie poklady z dedičstva po predkoch. Slovenský štát mu dokonca takýto vývoz povolil. Vlak dostal pri Schwechate, kde vtedy Spojenci bombardovali rafinériu, zásah a celý vyhorel. Nič z toho, čo prevážal, sa nezachránilo.“

Gobelín Smrť Decia Musa medzi nimi nebol a Viliam po úteku bez vecí, ktoré nazhromaždili jeho predkovia, a z prostriedkov žil ešte štrnásť rokov; zomrel vo švajčiarskom Zugu 24. júna 1959.

ROZKRADNUTÉ CENNOSTI

Rod Erdödyovcov, ktorý panoval na zámku od roka 1720 do roka 1945, zhromaždil mnohé umelecko-historické zbierky. Zachovala sa z nich však len nepatrná časť, mnohé z predmetov sa počas prechodu frontu v roku 1945 rozkradli, ďalšie sú v iných múzeách, dokonca aj za hranicami. Trónny záves kráľa Mateja Korvína z 15. storočia je v súčasnosti v zbierkach Maďarského národného múzea v Budapešti. Zlaté sane z 18. storočia, na ktorých sa vozila vraj aj Mária Terézia, sú v správe Slovenského národného múzea-Múzea Čer-

Hlohovec po čiastočnej rekonštrukcii znova otvorilo pre verejnosť. Sprístupnili zatiaľ len niekoľko miestností a iba málo vystavených vecí je v nich pôvodných.

SVEDECTVÁ NEPOMOHLI

O tom, že majiteľom gobelínu bol naozaj Imrich Erdödy, svedčia mnohé nepriame dôkazy. Archívy totiž zhoreli. V roku 1912 v časopise Vasárnapi Ujság uverejnili článok s fotografiami interiérov zámku, kde je gobelín zachytený. O tom, že bol v roku 1945 na zámku, svedčia výpovede Ľudovíta a Viliama Babuška aj veliteľa Národ-

Gobelín Smrť Decia Musa zo 17. storočia, vytvorený okolo roka 1625 podľa predlohy Petra Paula Rubensa bruselským tvorcom gobelínov Janom Raesom, s rozmermi 417 krát 515 centimetrov bol kedysi súčasťou mobiliára na zámku v Hlohovci a za neznámych okolností sa dostal do Prahy koncom štyridsiatych rokov minulého storočia, kde ho zaevidovali ako súčasť vybavenia Ministerstva zahraničných vecí.

vený Kameň. Gobelín Smrť Decia Musa je v budove Ministerstva zahraničných vecí Českej republiky v Čerňínskom paláci. Česká strana tvrdí, že ide o jej majetok.

V októbri 1994 riaditeľ odboru múzeí a galérií Ministerstva kultúry ČR Jiří Žalman v liste vedeniu Vlastivedného múzea v Hlohovci tvrdí, že „... gobelín Deciova smrť v bitke pri Vese- ris bol v roku 1949 zakúpený ministerstvom zahraničných vecí a od 13. 9. 1949 je vedený ako jeho majetok“.

Od koho ho ministerstvo kúpilo, nenapísal.

„Oficiálne sa mohol dostať do Prahy len prostredníctvom Národnej kultúrnej komisie, ktorá deponovala predmety zo zámku po jeho konfiškácii do rôznych múzeí na Slovensku. Ani Dr. Kraskovská, členka komisie, si však nespomína, že by bol v dennostiach zaevidovaný aj tento gobelín,“ hovorí riaditeľ Vlastivedného múzea v Hlohovci Jozef Urminský.

ZÁMOK – POLEPŠOVŇA

Zámok v Hlohovci po prechode frontu chradol, zachovalo sa len niekoľko vecí. Po oslobodení tu bola nemocnica pre sovietskych vojakov, potom sa v ňom usídlila posádka Československej armády. Neskôr armáda zámok uvoľnila pre Štátny detský domov. V roku 1948 v zostávajúcich voľných priestoroch umiestnili Ústav pre výskum „duševne úchyľnej“ mládeže, jediný tohto druhu na Slovensku. Prichádzali sem deti z rôznych domovov z celého Slovenska. Už o rok tento ústav preložili do Bratislavy. V roku 1951 do zámku umiestnili reedukačný domov pre mládež od štrnástich do osemmásť rokov. Do roka 1962 to bol jediný výchovný ústav na Slovensku pre chlapcov i dievčatá. „Polepšovňa“ definitívne opustila priestory zámku v septembri 1999.

Rok 2018 bol rokom znovuzrodenia hlohovského zámku, keď ho mesto

nej milície Ľudovíta Režného, ktorý zámok strážil pri prechode frontu. Zámok bol znárodnený a potom sa gobelín stratil...

„Pripravoval sa jeho presun do Palárikova, kde malo byť dočasné veľvyslanectvo,“ hovorí riaditeľ Vlastivedného múzea Jozef Urminský. „Tam však nikdy nedorazil. Objavili sa aj správy, že bol poslaný do Prahy na reštaurovanie. Neskôr sa zistilo, že je v Čerňínskom paláci.“

Slovenská strana sa niekoľkokrát pokúšala o navrátenie gobelínu. Rokovania po rozdelení republík boli neúspešné. Veľa vecí vtedy zostalo v tieni rokovania o návrate Bojnického oltára na Slovensko v čase, keď bol ministrom kultúry SR Ľubo Roman. Aj za ten sme vlastne museli dať českej strane protihodnotu. Česká tlač si robila posmešky, či chceme vrátiť aj chrobákov nazbieraných pre potreby českých múzeí vo Vysokých Tatrách... Taká bola vtedy atmosféra. Rokovania sa uzatvorili ani nie po roku, aj keď to mala byť práca na vari desaťročie.

Jozef Urminský má po svojom predchodcovi Ivanovi Pastorkovi hrubý zásobník s krokmi, ktoré múzeum o navrátenie gobelínu urobilo. V septembri 1994 napísal múzeu prvý námestník ministra kultúry ČR Ladislav Kratochvíl, že „... s odvolaním sa na dohody medzi vládami ČR a SR o spolupráci pri správe a vysporiadaní predmetov a hodnôt kultúrneho dedičstva zo dňa 21. 1. a 22. 1. 1993 (...) oznamujem, že lehota stanovená pre uplatnenie nárokov na vydanie predmetov kultúrneho dedičstva už uplynula“.

NÁROKY POTOMKOV

Na gobelín si robila nároky aj rakúska občianka pani Elizabeth Hardeggová, ktorá bola príbuznou manželky Imricha Erdödyho. Bolo to možné na základe zmluvy medzi Rakúskom a Slovenskom o plnení dedičských nárokov. Slovensko však

gobelín nevlastnilo, a aj ak by ho vlastnilo, tvorí súčasť kultúrneho dedičstva a v tom prípade by musel byť z reštitučných nárokov vyňatý. Aj nepriami dediči si nárokovali vrátenie predmetov prostredníctvom múzea, Okresného súdu v Trnave a Trnavského samosprávneho kraja.

Viliam Erdödy totiž nemal priameho potomka. Jeho manželka Anna Smidtová už mala dcéru s predchádzajúcim partnerom. Viliam si ju síce osvojil ako vlastnú, ale biologickou dcérou nebola.

Keď v roku 1959 vo Švajčiarsku Viliam Erdödy zomrel, všetko zdedila ona. V roku 2017 si Christian Neumann a Sylvia Listová uplatnili nárok na Zámok v Hlohovci podaním na Okresnom súde v Trnave s návrhom na vydanie neodkladného opatrenia, čím chceli zablockovať jeho rekonštrukciu, ktorú robí mesto Hlohovec. Súd návrh zamietol s odôvodnením, že nejde o potomkov, ale o dedičov.

V roku 2019 sa mestu Hlohovec ohlásili ďalší údajní dediči po Viliamovi Erdödy, poslednom súkromnom vlastníkovi Hlohovského zámku a ďalších majetkov v regióne. Na rozdiel od predchádzajúcich však Peter a Stephan Erdödyovci v liste vedeniu mesta napísali, že nemajú nijaké nároky na niekdajšie majetky ich rodu na Slovensku, chcú sa len hlásiť k minulej vlasti predkov.

Peter Novosedlík v časopise Obnova skonštatoval, že ak manželstvo Viliama a Anny bolo bezdetné, Viliam bol nielen posledným mužským, ale vôbec posledným potomkom hlohovských Erdödyovcov.

„Starší pamätníci v Hlohovci tvrdia, že manželka Erdödyovci mali dcéru. Je to však len ústne, faktami zatiaľ nepodložené podanie. Dodnes existuje veľmi rozvetvená rodina Erdödyovcov, ktorí sú potomkovia Alexandra, brata Imricha Erdödyho (1854 – 1925). Žijú v rôznych krajinách sveta – v Maďarsku, Rakúsku, Nemecku, USA a Kanade. Vetva hlohovských Erdödyovcov, teda od roka 1720, keď získali hlohovské panstvo, skončila a uzavrela sa smrťou Viliama v roku 1959.“

PRERUŠENÉ KONTAKTY

Čo však s umeleckými dielami, ktoré sú roztrúsené po iných múzeách? Múzeum v Hlohovci rokovalo s inými múzeami, zatiaľ však bezvýsledne. Asi najviac úsilia sa vynaložilo na navrátenie gobelínu Smrť Decia Musa. Z listov, ktoré zhromaždil bývalý riaditeľ múzea Ivan Pastorek, vyplýva, že česká strana dokonca uznáva, že gobelín bol majetkom Slovenska. Múzeum sa síce ozvalo, ale keď sa pol roka nikto neozval, tak terajší riaditeľ Jozef Urminský kontaktoval vedúcu oddelenia tapisérií a tá poprela, že by išlo o gobelín z Hlohovca...

„Posledné pokusy sme urobili v roku 2018, keď sme otvárali časť zrekonštruovaného zámku,“ hovorí Jozef Urminský. „Oslovili sme Ministerstvo zahraničných vecí Českej republiky. Ani nie preto, že nám mali gobelín vrátiť, hoci indicie naznačujú, že na to máme právo. Ak by sa rokovalo na úrovni ministerstiev, mohlo by to byť úspešné. Chceli sme od nich iba kvalitnú fotografiu, podľa ktorej by sme mohli dať urobiť repliku gobelínu. Vo Všetine je jediná škola na území bývalého Československa, ktorá by nám bola schopná vyrobiť repliku. Na našu žiadosť o fotografiu už z ministerstva nereagovali.“

Slovenská strana však na Smrť Decia Musa nezabúda...

Eva KRISTINOVÁ bola oduševnenou matičiarkou celý život Interpretka intelektuálnej dramatiky

Ludovít KUSAL – Foto: SNN

Smutná správa sa rozletela do sveta v pondelok 15. júna. Žiaľ, pravdivá, tvrdá. Eva Kristinová, veľká postava dejín umenia druhej polovice dvadsiateho storočia, matičiarka srdcom aj telom, zomrela. Pravdivá či autentická bola aj Eva Kristinová. Jednoducho kráľovná... „Jednoducho kráľovná“ bol vždy aj dôvetok k výstavám o Eve Kristinovej, ktoré jej usporadúval Miestny odbor Matice slovenskej v Bratislave-Starom Meste. Tam patrila a cítila sa dobre. Aj preto bola čestnou predsedníčkou tohto miestneho odboru.

„Celý svoj život bola hrdou a sebavedomou Slovenkou, všetko, čo robila, robila naplno a s láskou,“ spomína na Evu Kristinovou Daniela Suchá z občianskeho združenia Dedičstvo otcov. A tak ju poznali aj všetci hrdí Slováci – ako vlastenku, ktorá sa nebála prejaviť svoj názor i v časoch, keď nebol... populárny? Chceme si však na „našu“ pani Evu zaspomínať aj tak, ako ju verejnosť nepoznala. Očami ľudí, ktorí iste patrili k jej najbližším...

„Eva bola úžasný ČLOVEK, umelec, kolega a priateľ. Ako väčšina hercov jej generácie bola pokorná a skromná. Jednoducho nebola „celebrita“,“ začína rozprávanie o svojej kamarátke herec a recitátor Jozef Šimonovič.

■ INTERPRETKA POÉZIE

„Ako interpreti poézie sme si padli do oka, nahrali sme CD Smrek: Básnik a žena, CD všetkých básní venovaných gen. M. R. Štefánikovi. Pochodili sme spolu – Kristinová, Rapačiová a ja – hádam celé Slovensko. Raz nás pozvali do Košíc, kde sme mali dvojhodinový recitál. Kúpili sme si lístky na vlak a išli sme. Po skončení sme dostali kávu a keksy a ospravedlnenie, že nemajú peniaze na honorár, ale že ďakujú. Keď sme nastúpili do vlaku na spätnú cestu, Eva mala na tvári spojový úsmev. Bola šťastná, že sála bola

plná ľudí a že sme im odovzdali posolstvo poézie. Pravidelne sme v tejto trojici účinkovali aj na oslavách rodáka z Borského Mikuláša barda poézie Jána Hollého. Ja osobne som mal aj tú česť, že som ešte ako študent hral spolu s pani Kristinovou aj v predstaveniach v SND. Nezabudnuteľná bola Matka Guráž v réžii J. Kačera. Keď sa rozhodla presťahovať do Domova dôchodcov, sťahoval som spolu s mojimi synmi jej osobné veci. Niekoľko mesiacov pred odchodom do večnosti mi pripravila výber veršov a požiadala ma, aby som ich predniesol na poslednej rozlúčke. Bola hrdou Slovenkou, príjemnou spoločníčkou, výbornou herečkou a recitátorkou a skvelým partákom. Bude mi veľmi chýbať.“

■ VEĽKÁ HEREČKA

Podobné vyznanie o Eve Kristinovej vyslovila aj spomínaná naša popredná herečka Ida Rapačiová. „Nebolo veľa ľudí v mojom živote, ktorí ma ovplyvnili tak ako Evička. Nikdy som sa nechcela nikomu podobáť, nikoho napodobňovať. A to ma naučila práve Eva, veľká herečka, zapálená recitátorka, vždy skromná k všetkému a k všetkým. Zaujímala sa o veci verejne rovnako prirodzene, ako brala herectvo – ako službu divákovi. Všetko, aj svoje súkromie tomu podriadila a v tom bola, žiaľ, jediná a jedinečná. Všetci sa máme od nej

čo učiť. Ale nikdy už nikto nebude taký ako ona. Ako jej nenapodobiteľný herecký prejav, taký už nikdy nikto nenahradí. Slovensko môže byť hrdé, že práve tu sa narodila, žila a zanechala životnú stopu.“

Áká bola ako herečka? Kristinová nebola podľa teatrológa Karola Mišovicu „len baladickou tragédičkou, predstaviteľkou ženskej živelnosti až živočišnosti, bola i špecifickou komediánkou a interpretkou intelektuálnej dramatiky.“ A aká bola v súkromí? Najlepšie o tom svedčia jej slová, ktoré adresovala svojmu publiku v poslednej fáze života, keď žila v zariadení pre seniorov v hlavnom meste. „Som veľký optimista a ničoho sa nebojím. Ani odchádzania. Keď človek takto leží vo dne v noci, myslí aj na ten obrovský priestor nad všetkými vesmírmi. Nech to volá ktokolvek akokoľvek. Ako hovoril Ráfus: „Prišli sme z akých tiem a z akých priestorov zaznieť a zatíchnuť pred prínou amforou.“ To je ľudský život. Mala som ho krásny. A za ten ďakujem. Za všetko ďakujem. Za všetko.“

■ ČITATEĽKA SNN

Eva Kristinová bola aj vášnivou čitateľkou nášho týždenníka. „Veľakrát mi telefonovala a chválila, ale aj kritizovala niektoré články, ktoré ju zaujali v Slovenských národných novinách. Bola našou dlhodobou predplatiteľkou. Naposledy mi

E. KRISTINOVÁ s J. Šimonovičom a I. Rapačiovou po spoločnom recitáli

volala tesne pred pandémiou koronavírusu. Opäť komentovala nejaký článok. SNN s ňou uverejnili vari posledný veľký rozhovor v januári tohto roka. Je to veľká strata pre Maticu slovenskú i slovenskú kultúru. V čase útokov na našu ustanovizeň by nám jej neobľomnosť a obhajoba veľmi pomohli,“ dodal šéfredaktor SNN Maroš Smolec.

■ ŽIVOTOPIS

Eva Kristinová sa narodila piateho augusta 1928 v Trenčíne. Na štúdium herectva sa prihlásila na Štátne konzervatórium v Bratislave. Po ukončení štúdia dostala angažmán do SND. Na tejto scéne pôsobila takmer štyridsať rokov. Na javisku SND sa naposledy objavila v roli Rodany v dráme Milana Ferka Pravda Svätoplukova (1985, réžia Pavol Haspra). Vynikla najmä v dramatických postavách klasického repertoáru Williama Shakespeara – ako lady Mackbeth v dráme Mackbeth, Gertrúda v Hamletovi, Kleito v Nezvalovej

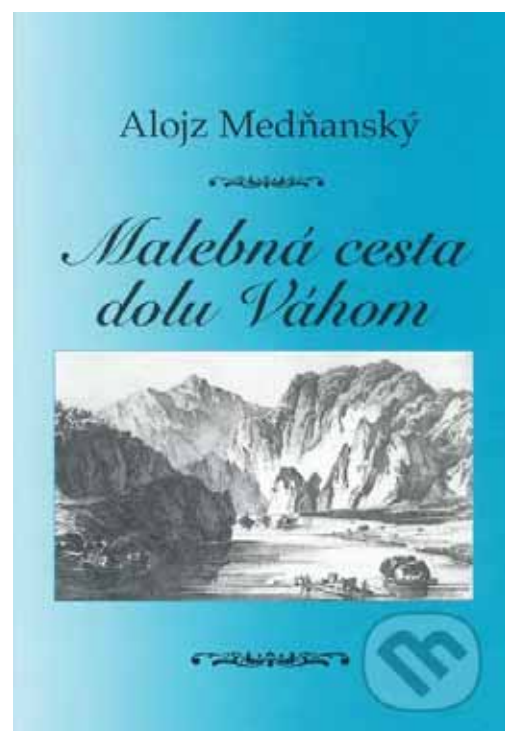
Atlantíde, Alžbeta Proctorová v Millerových Čarodějnicach zo Salemu, matka Guráž v Brechtovej hre Matka Guráž a jej deti.

Mladosť Evy Kristinovej bola poznačená tvrdým osudom jej otca. Bol československým príslušníkom Štefánikových francúzskych légii, kde ho povýšili na brigádneho generála, no po vojne ho degradovali na obyčajného vojaka, neskôr bol z armády prepustený a uväznený. Niekdajšia priama účastníčka SNP sa preslávila a donedávna pôsobila aj ako výrazná recitátorka poézie. Repertoár Evy Kristinovej je veľmi rozsiahly. Jej talent sa presadil aj vo filme a v televíznych inscenáciách, počnúc jej debutom v komédii Nie je Adam ako Adam (1957, réžia Palo Bielik). Eva Kristinová spolu s publicistom Jánom Čomajom pripravili a vydali knihu Spomienky herečky.

V roku 1968 Eva Kristinová získala titul zaslúžilá umelkyňa, je nositeľkou Čs. medaily Za chrabrosť, Čs. medaily za zásluhy I. stupňa, Radu SNP II. triedy.

Alojz Medňanský mapoval klenotnicu ľudovej kultúry Literárne klenoty vlastivedného bádateľa

KNIHA TÝŽDŇA

Dávne povesti o hradoch a Malebná cesta dolu Váhom – sú knihy, ktorých dátum vydania absolútne nerozhoduje o aktuálnosti, keďže sa zaraďujú ku klenotom našej kultúry. Medzi takéto knihy patria aj dve elegantné vydania diel Alojza Medňanského. Barón Alojz Medňanský (* 20. 4. 1784 Priekopa – † 17. júna 1844 Hlohovec) bol vlastivedný bádateľ, osvietený vzdelanec, verejný činiteľ, autor literárno-národopisných diel Malebná cesta dolu Váhom a Dávne povesti o hradoch a napokon prastrýko maliara Ladislava Medňanského. Reedícia diel čitateľa upúta aj vďaka vysokej estetikej hodnote (ilustrácie Jozefa Fischera, obálka Anny Chovancovej). Autormi komentárov k dielu sú významné osobnosti: historik Ján Tibenský, autor užitočných kníh o slovenských národných buditeľoch (Fándly, Bajza, Šafárik, Kollár, Bel), a spisovateľ Miloš Ferko, autor Dejín slovenskej literárnej fantastiky. Prvá z uvedených kníh pozostáva zo známych aj menej známych príbehov (povestí), odohrávajúcich sa v prostredí hradov, zámkov a kúrií. Druhá kniha opisuje autorovu cestu plťou po rieke Váh, ktorú údajne absolvoval začiatkom 19. storočia. Opisuje v nej ekonomické aj prírodné podmienky našej krajiny. Medňanský filozofuje o vode ako živle zasahujúcom do osudov ľudí a krajiny. Váh vníma aj v dimenzii významnej dopravnej vetvy, ktorá pred storočiami zabezpečovala dovoz dreva, čo bolo hlavným zdrojom obživy obyvateľov hôr. Jadro diela tvorí opis obcí, cez ktoré preteká rieka Váh. V Medňanského diele nachádzame až preromantické motívy lásky ku krajine. Sám autor si dielom predsavzal „...verným opisom otčiny lásku k nej upevniť, ba ešte zvýšiť...“. Prostredníctvom prastrarých príbehov nám odovzdáva svedectvo, a tým upevňuje puto k miestam, ktoré obohatením o príbehy získavajú úplne nový rozmer vnímania. Podobne ako Dobšinský urobil kus práce pre zmapovanie klenotnicu ľudovej kultúry.

Lukáš PERNÝ
Sken obálky: Martinus

NEKROLÓG

Vo veku nedožitých 89 rokov nás 10. júna 2020 opustil slovenský bibliograf, dlhoročný pracovník i správca Matice slovenskej, riaditeľ Spolku sv. Vojtecha PhDr. Štefan HANAKOVIČ (*20. august 1931 Košolná, okres Trnava). Absolvoval štúdium pomocných ved historických so špecializáciou na knihovníctvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Mimoriadny záujem o knihy a archívne dokumenty ho profesijne zaviedol do Matice slovenskej v Martine, kde pôsobil vyše tri desaťročia.

Odišiel matičný vedec a správca

Od roku 1956 pracoval v MS na výskumných i vedeckých pozíciách. Okrem iného sa v inštitúcii podieľal na záchrane skonfiškovaných kláštorných a knižničných fondov. V Matici slovenskej neskôr zastával aj funkciu tajomníka (1990 – 1992) a správcu (1992 – 1993). Po matičných rokoch sa presunul do Spolku sv. Vojtecha v Trnave, obnoveného po komunistickom režime v roku 1990. V pozícii riaditeľa tu v rokoch 1992 – 2002 rozvíjal najmä edičnú činnosť spolku a venoval sa aj obnove členskej základne. Po trnavskom decéniu pôsobil v rokoch 2003 – 2005 ako riaditeľ Diecéznej historickej knižnice biskupa Štefana Moysesu v Kláštore pod Znievom. Vo vedecko-odbornej oblasti sa venoval knižničným fondom, knihovníctvu, bibliografii, dejinám Matice slovenskej, knižníc, ale aj osobnostiam národného a duchovného života Slovákov. Je autorom veľkého množstva odborných článkov, štúdií a monografií – Slovník pseudonymov slovenských spisovateľov (1961), Katalógy a ich budovanie v ľudových knižniciach (1963), Muzeálna slovenská spoločnosť (1969), Metódy bibliografie (1976), Dejiny Spolku svätého Vojtecha (2005), Dr. Andrej Radlinský – kútsky farár (2006), Dejiny Slovenskej národnej knižnice (2013). Pozitívny vzťah mal aj k turistike, fascinovalo ho martinské horské prostredie. S manželkou vychoval tri deti. Počas života získal viacero ocenení, medzi nimi Cenu mesta Martin a Trnava, Pamätnú medailu predsedu TTSK a ďalšie. Česť jeho pamiatke.

Viac o tomto správcovi MS sa dočítate v budúcom vydaní SNN.

Pavol MADURA

HUMORESKA

Po voľbách sme si oddýchli od nekonečného opakovania slov slušný, novinár, odpočúvanie, pozemky, nahrávky. Prehodila sa výhybka. Hitom je – koronavírus. Neznámy český humorista navrhol hru. Hráči sa posadia pred televízor, pustia si televízne noviny. Na stole je fľaša a frňany. Zakaždým, keď odznie slovo koronavírus, hráči hodia do seba frňan. Údaje je padlých hrdinov viac ako pri známej metanolovej kauze. Konca televíznych novín sa zatiaľ nedožil nikto. Na pandémiu zareagoval anglický online slovník Urban Dictionary vynálezom nového slova „covidiot“. Je to človek, ktorý

jednak koná hystericky, vykupuje obchody, škrečuje potraviny a toaletný papier. Tiež nim označuje nezodpovedného človeka, ktorý napriek príkazom a zákazom

korona, vírus, kovid. Ako alternatíva k covidiotovi sa ponúka nové slovenské slovo kovado, korovado, hovadírus. Od blázna by mohlo byť nové slovo blávir, blázovid, blákor,

kóser gender postupu pri pomenovaní rúšok muži by nosili drahuška a ženy drahušku. Ostatné pohlavia by mohli chodiť bez rúšok. Dobré si pamätáme protesty treťosekto-

ničnom elektronickom obchode. Okrem tradičných podvodov s nedodaním tovaru stúpa množstvo podvodov s falšovaným tovarom. Prieskum eurobarometra, zameraného na počítačovú kriminalitu, ukázal, že každý dvanásť používateľ internetu v EÚ sa stal obeťou internetového podvodu. Tých predošlých jedenásť sú sedem statočných, jeden podvodník a traja sa hanbili priznať. Že naleteli. No nekúp to, keď je to také lacné. Takže naše zdravotníctvo bude mať teraz údajne lacnotesty, drahotesty, šmejdotesty, dobrotesty. A keď bude po pandémii, našetríme a nakúpime testy. Len také jednoduché, bezprívlastkové. Ale funkčné.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Nová doba si vyžaduje nové slová

organizuje stretnutia a zábavy. Urban Dictionary nespresňuje, či ide aj o človeka, ktorý organizuje petície na poskytnutie podpory pre nezamestnaných zabávačov. Náš jazykovedný ústav zatiaľ mlčí, takže ľudová tvorivosť má široké pole pôsobnosti. Aby sme držali pokrovový anglosaský trend, zdokonaľujeme aj my slovenčinu. Odvodzovať môžeme začať od slov

prípadne spojením s vírusom blákorus. Len tak ďalej, fantázii sa medze nekladú. Na slovo rúško sa už tiež objavili alternatívne návrhy. Časť z nich v slušnej tlači nereprodukateľná. Virochyt, nápuľník, poltvárnik, pyskoronáč, kovidolap sú reprodukateľné. Po kontrolách cien, za ktoré boli nakupované, mohlo by sa používať aj slovo drahuško. Pre dodržanie

rových spolkov kvôli pomenovaniu tajfúnov a orkánov len ženskými menami.

Samostatná kapitola sú testy. Neboli. Potom boli. Čo boli, neboli dobré. Drahé boli. Nové neboli. Potom boli. Drahé. Lacné už neboli. Hoci možno boli. Sieť európskych spotrebiteľských centier ESC vypracovala správu s veľavravným názvom – Podvody v cezhra-

Až do konca bola cieľavedomá a hrdo – ako jej otec – išla za svojou predstavou Nositeľka krásneho slova a hlasu Eva KRISTINOVÁ

Peter VALO – Foto: archív, SNN, internet a Emil SEMANCO

Vo veku deväťdesiatich dvoch rokov nás opustila veľká a matičiarom blízka osobnosť Eva KRISTINOVÁ. Patrila do fenomenálnej hereckej generácie Slovenského národného divadla, kde vytvorila nezabudnuteľné postavy. Celý svoj život sa venovala prednesu poézie. Verše Hollého, Rázusa, Rúfusa či Podjavorinskej zazneli na mnohých národných podujatiach.

Životné krédo Evy Kristinovej nemožno pochopiť bez poznania života a charakteru jej otca. V roku 1968 trasúcimi sa rukami v legiónárskej uniforme vyberal prst' zeme z mohyly generála Milana Rastislava Štefánika v Ivanke pri Dunaji, ktorú sme potom v študentskom pešom pochode odniesli na Bradlo. Jozef Martin Kristin bol tvrdý národovec. Keď sa mu narodila dcéra Eva, na druhý deň ju prihlásil za členku Matice slovenskej. Pri poslednom stretnutí mi povedala: „Otec ma viedol k poznaniu histórie a súčasne k sociálnemu citeniu. Keď sme bývali v Trenčíne, s hrdoťou ma vodil po hrade Matúša Čáka, ktorý nikto a nikdy nedobyl. Potom sme sa presťahovali do Bratislavy. Ešte sme v novom byte nevybalili veci a už nás viedol na Devín.“

■ APOŠTOLSKÝ OFICIER

Po vzniku prvej Slovenskej republiky bol major Kristin veliteľom divízie v Trenčíne. Dozvedel sa, že Nemci vo vojenských skladoch na Kubre odzbrojili strážu a nakladajú materiál. Major Kristin hneď zakročil. Nemecký plukovník mu tvrdil, že majetok, čo patrilo česko-slovenskej armáde, pripadá nemeckej ríši. Kristin oponoval, že vojenský majetok na území Slovenska patrí Slovenskej republike. Nemci museli všetko vrátiť. Znovitý major im ostal trŕnom v oku. V máji 1940 Evinho otca zatkli. Vo väzení ho navštívil tajný kuriér z Budapešti. Požadoval, aby podpísal vyhlásenie, že ako legiónár bojoval za obnovenie Svätosťefanskej koruny. Sľuboval mu, že ho vysekajú z neprijímnej situácie a bude žiť dôstojný život hocikde v Maďarsku. Major Kristin odmietol a nemecký vojenský súd ho odsúdil na trest smrti. Odsúdenec sa odvolal. Nesúhlasil s tým, aby ho ako slovenského vojaka súdil nemecký súd. Neskôr zasadal zmiešaný súd, ktorý rozsudok zmenil na doživotie. Sudcovia dobre vedeli, že trest smrti by bol nevykonateľný, lebo prezident republiky nijaký rozsudok smrti nepodpisal.

Po americkom bombardovaní Apollky v roku 1944 presunuli z Bratislavy väzňov do Leopoldova. Eskortovali ich v putách, okrem dvoch najťažších politických. Prvý bol dezertér zo Slovenskej armády začiatkom vojny so Sovietskym zväzom pilot Peter Horváth a druhý major Kristin. Nikomu z vedenia väznice nenapadlo, že by mal vláčiť v putách slušných ľudí.

Peter Horváth spomínal na svojho spoluväzňa takto: „Major Kristin bol zvláštny človek. Priateľia sa ho niekoľko ráz pokúsili vytriahnuť z basy. Stačilo mu povedať, že sa mýlil. On bol však presvedčený o svojej pravde. Ako hlboko veriaci katolík poznal svoje utrpenie. Celé štyri roky študoval vo väzení otázku Slovanstva. Mal presne zmapované oblasti, kde pôsobili Slováci. Vždy si kládol otázku: Prečo o sebe hovoríme ako o malom národe, keď sme zanechali stopy na celom svete? Po porážke Nemcov na Volge hovoril, že ľudstvo nezachráni nijaký izmus. Ani komunizmus, ani socializmus, ani kapitalizmus si nepomôžu, kým nebudú mať hlavný zmysel v živote spoločnosti – ľudskosť, ľudskosť. Napriek tomu, že sedel vo väzení, stále premýšľal o tom, čo Slovanstvo pre Európu znamená a čo môže znamenať. Do detailov vypracoval plán slovan-

Na fotografickej koláži z redakčného archívu je veľká slovenská herečka a vlastenka Eva KRISTINOVÁ v rôznych obdobiach života vo chvíľach „pracovných“ i sviatočných...

skeho mesta. Sám sedel v base a myslel na budúcnosť. Hovoril, že slovenský národ nemôže vyhynúť, lebo má zdravé korene. V Kristinovi bolo niečo apoštolského. Akoby bol presvedčený, že čistotu jeho myšlienok nemôžu spútať múry nijakej väznice.“

Po vojne sa Kristinovi presťahovali do Prahy. Evin otec pôsobil v hodnosti generála na ministerstve obrany. Pražským oficerom klalo oči, že velil po slovensky. Eva maturovala v roku 1948. Pod vplyvom profesorky Jarmily Jirkovskej, ktorá ju učila francúzštinu a češtinu, sa prihlásila do Dvojročného odborného kurzu pri Štátnom konzervatóriu. V ročníku bola spolu s Karolom Machatom a Teréziou Szabovou. O ročník vyššie študovali Mária Kráľovičová a Karol Skovaj. Študenti boli stále v divadle. Dopoldnia im prednášali dramatik Peter Karvaša a teoretik Ján Rozner, javiskovú reč ich učil Viliam Záborský a maskovanie Karol Zachar. Patronát nad hereckou tvorbou mal Jozef Budský.

■ ABSURDNÉ ČASY

Po Gottwaldovom februárovom prevrate v roku 1948 si generála Kristina zavolať náčelník kontrarozvedky Raicin. Ponúkol mu prihlášku do komunistickej strany. Kristin odmietol. Podľa neho mala byť armáda apolitická. Keď stále trval na svojom, Raicin mu povedal: „Až tvé deti nebudou mať čo žráť a ty se tady budeš plaziť po bříchu, tyhle vrata budou před tebou zavřené.“ V roku 1951 zavreli generála Kristina znovu. Obvinenie bolo absurdné. Vraj neudal človeka, o ktorom sa len z novin dozvedel, že sa v jeho záhrade našli zbrane... Otec bol vo väzení a dcéra hrala na scéne SND. Eva sa v roku 1950 zosobášila so Štefanom Eliášom. O rok neskôr sa jej narodil syn Ľubo.

Rada spomínala na Jozefa Budského. „Bol to veľký režisér. Nikdy nezabudnem na jeho Macbetha, ktorého vykreslil ako ambiciózneho človeka, čo mal všetky predpoklady, aby sa stal skvelým vládcom. Bol však netrpezlivý a kráľovraždou si zahatal cestu k tomu, aby sa mohol stať čestným kráľom. Ani lady Macbeth, do ktorej ma Budský obsadil, nebola krvičasná kreatúra. Bola to milujúca žena, ktorá chcela naplniť vladárske sny svojho manžela. Na svoju dobu to bolo objavné predstavenie, ale mladá kritika bila do Budského hlava-nehlava.“

Ďalším z jej režisérov bol Karol Zachar, ktorý sa po Jankovi Borodáčovi takmer desaťrocie pokúšal inscenovať tragédiu Ivana Stodolu Bačova žena. Vždy narazil v divadle na odpor, a on si trepivo pripravoval inscenáciu, ktorá sa v histórii Činohry SND zaradila medzi najobjavnejšie. Za tie roky mu vyrástla generácia skvelých hercov. K fenomenálnemu Gustávovi Valachovi pribudol Štefan Kvielik. Do titulnej postavy obsadil Evu Kristinová. „Bola to tragédia antikých rozmerov. Stretli sa v nej traja stotoční ľudia, čo sa nikdy neprevinili, a prevälcoval ich krutý osud.“

Činohra SND bola plná veľkých talentov, ktoré dostávali veľké príležitosti. Neboli tam nijaké celebrity ani podenkoví kariéristi.

„Žičili sme si,“ spomínala pani Eva. „Pri nesmierne kamarátskom a vtipnom Machatovi žiaril múdrosťou a spravodlivosťou Fero Dibarbora. Nezabudnem na nakrúcanie Červeného vína, keď ušiel spred kamery a vyrútil sa s krikom na miestnu ženu, ktorá surovo mlátila dieťa: „Ak ešte raz udriete to dieťa do hlavy, tak vás kopnem, že odletíte na koniec dediny. Vy neviete, že mu môžete ublížiť?!““

Dibarbora neznášal nespravodlivosť. Keď sa nejaká udiala, neváhal urobiť, čo povedal. Svoj výbuch vysvetlil, že nemôže vidieť,

keď niekto ubližuje deťom alebo starým ľuďom, a pokračovalo sa v nakrúcaní. „Teta Hana Meličková nás mala ako deti. Ctibor Filčík bol aristokrat ducha, ale nikdy sa nad nikým nevyvyšoval. Beta Poničanová dbala na čistotu slovenčiny. Každý bol iný typ, iný charakter, každý bol veľký herec. Dokopy to bola hotová symfónia.“

■ AKO JEDNA RODINA

Divadlo žilo ako jedna rodina. Eva Kristinová z láskou a úsmevom spomínala na veľkého herca a skvelého recitátora Gustava Valcha.

„Sedela som v šatni a niekto zabúchal. Povedala som: ‚Prosím ďalej.‘ Spozna dverí sa ozval nezameniteľný hlas: ‚Pod von!‘ Potom zabúchal znova a všetko sa to zopakovalo. Na tretie zabúchanie som vyšla. Pred dvermi stál Gusto a spustil: ‚Bol som na spovedi a povedal som kňazovi, že som sa s tebou pohádal. Farár mi povedal, že mi nedá rozhrášenie, kým ťa neodprosím. Tak prepáč.‘“

Bolo to v časoch totality, keď Desať Božích prikázaní platilo viac ako dnes.

■ VLASTENKA OD KOLÍSKY

Pri príležitosti sto päťdesiatich narodenin Ludovíta Štúra v novembri 1965 spolu s hercom Novej scény Jánom Rybárikom a kolegom Jurajom Sarvašom a ďalšími kolegami založili umelecké združenie Intergenerácia. Premiérou bolo literárne pásmo o živote a smrti Vladimíra Clementisa. Potom nasledovala scénická kompozícia Spevy z našej slávy. V časoch tzv. Pražskej jari, ktorá sa začala v Martine a v Bratislave, oslovila najmä študentov. „Raz mi spisovateľka Margita Figuli povedala, že po zhladnutí nášho programu prišiel za ňou syn a oznámil, že chce viac vedieť o našich národných hodnotách.“ V čase sovietskej okupácie poslala

syna k bratancovi do USA. Zmaturoval v Clevelande. Bratanec chcel, aby ostal u neho. Ľubo sa rozhodol vrátiť domov. Urobil diferencné skúšky, aby mu uznali maturitu z USA, a vyštudoval medicínu. Po čase, presne v deň jej narodenín, odišiel aj s rodinou do Rakúska, kde pôsobil ako primár v Nemocnici zlatého kríža. Pani Eva hovorila, že Ľubo napriek tomu, že je už roky v zahraničí, pokračuje v dedových tradíciách a dcéry vychoval v rovnakom duchu, aký vyznáva ich stará mama...

■ CIEĽ INTERGENERÁCIE

V Intergenerácii chceli vyvolať záujem o hodnoty minulosti. To bol vzácny cieľ združenia, ktoré založili pred päťdesiatimi piatimi rokmi. Bohužiaľ, v našej slovenskej spoločnosti sa nenaplnil dodnes. Prečo je to tak? Eva Kristinová to pomenovala veľmi jednoznačne: „Vo všetkých okolitých štátoch sa zachovala národná idea. Už v šlabikároch mali zástavu, hymnu, ospevovali reč a vlastnú históriu. Len my sme ostali vedľa. Po druhej svetovej vojne sa všetko národné označovalo ako fašistické. Po nástupe Gottwalda sa vešalo za buržoázny nacionalizmus, potom sa stal ideálom socialistický internacionalizmus a teraz je to svedobčanstvo. Nuž, niet sa čomu čudovať. Chodím po školách, prihovám sa deťom, recitujem a ony počávajú čosi, čo im nik predtým nepovedal.“

■ VERŠE AŽ DO SKONU

Intergenerácia v časoch normalizácie skončila, ale Eva Kristinová chodila za svojimi poslucháčmi ďalej. Aj po prevrate v novembri 1989 recitovala Rázusa, Podjavorinskú, Rúfusa a ďalších. Nikdy nezabudnem, ako sa v Cintorine na Slávičom údolí niesol jej zvonivý hlas so Žarnovovou básňou Prísaha, ktorú predniesla pri spomienke veteránov na hrdinov Malej vojny pri hrobe poručíka Prháčka.

Partnerov jej často robievali Ida Rapaičová a Jozef Šimonovič. On spomína, že dokázala bez prestávky spamäti recitovať svojich básnikov štyri hodiny. Raz spolu cestovali na vystúpenie do Košíc. Kúpili si spiatocňé lístky. Odrecitovali svoj program. Usporiadatelia im povedali, že nemajú peniaze. Môžu im dať len dvadsať euro na kávu. Keď sa vracali nazad, Eva Kristinová povedala: „Nijaké peniaze mi nemôžu nahradiť, ako tí ľudia počúvali vás dvoch.“ Pri všetkej skromnosti seba vynechala a umenie v duši diváka bolo pre ňu cennejšie ako sláva a prospech.

K poézii sa usilovala priviesť aj mladších hercov. Počas promócie zbierky Martina Rázusa To je vojna si všimla chalana s českým menom Přemysl Boublík. „Básne sme čítali viacerí,“ spomína herec. „Recitovali sme viacerí, ale keď zaznel Kristinovej hlas v básni Kristus medzi nami, bolo ticho ako v kostole. Vtedy som začal chápať zázrak recitátorského umenia. Keď som si tú báseň neskôr prečítal, pochopil som, že v jej interpretácii je oveľa silnejšia. Neskôr ma pozvala k sebe. Ponúkla mi Rúfusove básne. Na túto konzultáciu o recitácii nikdy nezabudnem. Tie básne recitujem dodnes.“

Ešte pred tromi rokmi, keď jej zdravie ako-tak slúžilo, chodievala so svojim programom na podujatia v domovoch dôchodcov. Eva Kristinová bola vyrovnaná so životom i s jeho koncom. V čase, keď už nevládala, požiadala Jožu Šimonoviča, aby jej na pohrebe zarecitoval výber z básni Milana Rúfusa a Martina Rázusa a Borivoja Medelského o výber hudby. Až do konca bola cieľavedomá a hrdo išla tak ako jej otec za svojou predstavou.

Do poslednej chvíle života milovala národ a všetko dobré v ňom Navždy sme sa rozlúčili s Evou Kristinovou

Matej MINDÁR – Foto: (mrs)

Štrnásteho júna 2020 vo veku nedožitých deväťdesiatich dvoch rokov nás navždy opustila legenda slovenskej kinematografie a členka Činohry Slovenského národného divadla Eva KRISTINOVÁ. Po oživotorení Matice slovenskej ju na prvom valnom zhromaždení 10. – 11. augusta 1990 zvolili za členku trinásťčlenného predsedníctva. Stala sa tiež prvou predsedníčkou prvého Miestneho odboru MS v Bratislave, založenom 7. decembra 1989. Ako jedna z mála herečiek sa po nežnej revolúcii postavila za vznik samostatnej a demokratickej Slovenskej republiky. Posledná rozlúčka sa uskutočnila 19. júna 1920 v bratislavskom krematóriu. Česť jej pamiatke.

Bola dcérou významného slovenského národovca brigádneho generála a príslušníka česko-slovenských légii vo Francúzsku Jozefa Martina Kristína. Tento rodák z Nemšovej krátko pred vypuknutím prvej svetovej vojny našiel útočisko v Spojených štátoch amerických. V čase formovania česko-slovenských légii si v Chicagu ako sedemnásťročný dospievajúci muž vypočul spolu s ďalšími krajanmi vystúpenie Milana Rastislava Štefánika, ktorým pozýval tamojších Slovákov do formujúcich sa česko-slovenských légii. Pani Kristinová počas nedávneho posledného rozhovoru pre náš týždenník prezradila, že jej otec považoval Štefánika za najväčšiu osobnosť – muža činov, ktorý ako jediný dokázal svojimi schopnosťami zabezpečiť vznik budúceho česko-slovenského štátu.

„Portrét Milana Rastislava Štefánika sme mali doma na čestnom mieste a môj

otec nám vždy pripomínal, že len vďaka Štefánikovi sa slovenský národ oslobodil spod maďarského útlaku.“

Herecká legenda a oduševnená vlastenka sa narodila 5. augusta 1928 v Trenčíne. Napriek tomu, že väčšiu časť svojho života prežila v hlavnom meste Slovenska, nikdy nezabudla na svoj rodný kraj. Aj vďaka jej úsiliu sa Nemšová stala od prvého januára 1989 najmladším mestom stredného Považia. Minulý rok pri príležitosti dvadsiateho výročia udelenia štatútu mesta jej Mestské zastupiteľstvo v Nemšovej udelilo čestné občianstvo ako najvyššie osobné vyznamenanie.

Po vypuknutí SNP sa zapojila do protifašistického odboja. Aktívnou členkou Slovenského národného divadla sa stala začiatkom päťdesiatych rokov minulého storočia po absolvovaní Štátneho konzervatória v Bratislave. Postupne sa zapísala aj do dejín slo-

venskej kinematografie. Na filmovom plátne sa prvýkrát objavila v komédii legendárneho režiséra Paľa Bielika Nie je Adam ako Adam v roku 1956. Spolu s Jozefom Kronerom sa preslávila účinkovaním v dvoch nezabudnuteľných filmových komédiách Kubo a Rysavá jalovica, ktoré režíroval povestný Martin Tápák. Aktívnu herečkou bola vyše štyridsať rokov. Nezabudnuteľné sú jej recitácie veršov známych slovenských i českých básnikov.

Po nežnej revolúcii 1989 sa ako hrdá Slovenka a matičiarica postavila za samostatnú a demokratickú Slovenskú republiku. Okrem toho, že sa stala prvou predsedníčkou prvého oživotoreného Miestneho odboru MS v Bratislave, na prvom matičnom valnom zhromaždení 10. – 11. augusta 1990 ju delegáti zvolili za členku trinásťčlenného predsedníctva ustanovizne. Posledná rozlúčka s Evou Kristinovou sa

uskutočnila minulý piatok 19. júna 2020 za prítomnosti mnohých významných osobností kultúrneho a spoločenského života vrátane exprezidenta SR Jeho Excelencie Ivana Gašparoviča v priestoroch bratislavského krematória. Maticu slovenskú reprezentovali jej správca Maroš Smolec a predseda Dozorného výboru MS Štefan Martinkovič. Prítomní boli aj predstavitelia bývalého vedenia mesta Nemšová. Na začiatku smútočného obradu zazneli vety z kondolenčného listu prezidentky SR Zuzany Čaputovej: „Evu Kristinová som vníma ako predstaviteľku silnej hereckej generácie, ktorá stvárňovala nezlomné charaktery žien, vzdorujúcich osudu a neprávostiam.“

Herec Jozef Šimonič na smútočnom obrade predniesol verše jej obľúbeného básnika Milana Rúfusa. S prejavmi vystúpili herečka Božidara Turzonovová a matičiarica Dáša Machalová. Eva Kristinová sa neustále zaujímala o celospoločenské dianie na Slovensku. Do poslednej chvíle svojho života milovala slovenský národ a všetko dobré, čo je v ňom.

Na košickej matičnej zástave je heslo Jána FEČA Za národ a svornosť Vzorný pedagóg a obetavý vlastenec

Anton METEŇKO

Profesor Ján Fečo celý svoj život zasvätil práci s mladou generáciou, kultúrno-spoločenským aktivitám a všestrannej činnosti v MO MS v Košiciach. Narodil sa 29. júna 1930 v Radvanovciach v okrese Vranov nad Topľou vo viacčlennej roľníckej rodine. Päť tried ľudovej školy vychodil v rodnej obci, meštiansku školu navštevoval v Hanušovciach nad Topľou a v Giraltovciach. Maturoval na gymnáziu v Prešove. Vysokoškolské vzdelanie nadobudol v rokoch 1951 – 1955 v Bratislave na Prírodovedeckej fakulte UK. Ako stredoškolský učiteľ nastúpil na Jedenástočnú strednú školu v Košiciach na Kováčskej ulici. V rokoch 1960 – 1970 bol ako mladý erudovaný pedagóg jej riaditeľom. Ako prvý v bývalom Východoslovenskom kraji zriadil tu fyzikálne, chemické a biologické laboratóriá a jazykovú učebňu, všetky kabinety boli vybavené najmodernejšími učebnými pomôckami a prístrojmi a knižnice množstvom novej odbornej literatúry. Pod jeho vedením škola dosahovala pozoruhodné výsledky v matematickej, vo fyzikálnej, v chemickej a biologicko-olympiáde. Žiaci školy sa zúčastňovali nielen na celoštátnych kolách, ale aj na medzinárodných súťažiach.

Prvé lekcie k národnému uvedomeniu dostal od svojich rodičov, ktorí

deťom rozprávali o ťažkom živote Slovákov v bývalom Uhorsku. Mimoriadne podnetný vplyv na jeho detskú dušu mali učiteľia meštianskej školy, ale aj väčšina profesorov na gymnáziu, najmä profesor slovenčiny Jozef Kandala. Neskôr aj on sám ako stredoškolský profesor osobným príkladom ovplyvňoval v tomto zmysle svojich študentov. V roku 1968 sa stal profesor Ján Fečo členom Matice

PROFIL

slovenskej. V máji toho istého roku spolu s ďalšími členmi profesorského zboru a so študentmi zorganizoval v Košiciach na námestí pred Štátnou vedeckou knižnicou spomienkovú akadémiu pri príležitosti tragickej smrti M. R. Štefánika. K tejto akcii sa pridali kolegovia so študentmi z Konzervatória aj vysokoškolskí a niektorí herci Štátneho divadla. V roku 1970 stihol ešte dať vyhotoviť pamätnú tabuľu s bustou prvému československému riaditeľovi tejto školy, ktorým bol Karol Murgaš (1881 – 1925), vynikajúci pedagóg a čelný matičiar po prvej svetovej vojne v Košiciach. Ján Fečo bol jeho dôstojným nasledovníkom ako riaditeľ tejto školy i ako erudovaný matičiar v MO MS v Košiciach.

Po tzv. normalizácii bol profesor Ján Fečo z funkcie riaditeľa odvolaný

a v roku 1971 musel opustiť školstvo a odísť do výroby. Pracoval vo VSS až do odchodu na zaslúžený odpočinok.

V rokoch 1990 – 2013 bol profesor Fečo sústavne členom výboru MO MS v Košiciach. Niekoľko funkčných období pôsobil ako podpredseda. Od roka 1994 až do konca roka 1998 bol pracovníkom Oblastného pracoviska MS v Košiciach. Od roka 1989 sa podstatnou mierou podieľal na podujatiach a projektoch MO MS. V spolupráci so školami, s cirkvami, úradmi a umelcami pripravil a viedol nespočetné množstvo slávnostných a spomienkových akadémii, rôzne zhromaždenia, seminára a besedy. Vďaka veľkej sčítanosti, výbornej znalosti histórie a nevšednému daru reči jeho príhovory boli pohotovú, poučné a pútavé. Aj jeho zásluhou boli v Košiciach a okolí osadené pamätné tabule a pamätníky, napríklad už spomínanému Karolovi Murgašovi, Andrejovi Jaslinskému, Jánovi Sčitovskému, Jánovi Strakovi, Jozefovi Čárskemu a Štefanovi Moysesovi. Podieľal sa na uskutočnení výstav o Andrejovi Hlinkovi, J. C. Hronskom, k osemdesiatemu výročiu vzniku MO MS v Košiciach a ďalších. Spoluorganizoval exkurzie, viackrát do Martina, na Bradlo, do Gabčíkova a inde. Aktívne sa zúčastňoval na zriadení Domu MS v Košiciach a v začiatočnom období, v roku 1998,

Profesor Ján FEČO zasvätil život práci s mladou generáciou, ale mnohé v ňom dal aj Matici slovenskej.

bol jeho povereným riaditeľom. Zapaloval Vátru zvrchovanosti na Kojšovskej holi i prvú mestskú vátru v Košiciach. Zaviedol pamätnú knihu so zápismi z tohto podujatia.

Jeho heslo Za národ a svornosť sa nachádza na košickej matičnej zástave. Je pôvodcom takých tradičných podujatí v Košiciach, ako sú Matičné Vianoce, Košická matičná slovesná a tvorivá jeseň, Hudobná jeseň ZUŠ, Cyrilo-metodské slávnosti a iné. Výdatnou pomocníčkou v tomto úsilí mu bola manželka Magdaléna, tiež dlhoročná košická matičiarica. Ján Fečo napísal desiatky článkov do miestneho Matičného spravodajcu, ktorého bol spoluredaktorom, a do Slovenských národných novín. Svojou činnosťou si prof. Ján Fečo vyslúžil čestné miesto medzi košickými matičiarimi novodobej éry po roku 1989. Mnoha ljeta a pevné zdravie do ďalších rokov.

MATIČNÉ DEPEŠE

Kállay a Štanclová v elektrárni

Skutočnú lahôdku pre milovníkov výtvarného umenia pripravila na záver tohto mesiaca Tatranská galéria v Poprade, kde v adaptovaných priestoroch bývalej elektrárne, ktorá je jej sídlom, sprístupnili výstavu Magické svety popredných slovenských výtvarných umelcov manželov Dušana Kállaya a Kamily Štanclovej v kurátorskom koncepte riaditeľky TG Anny Ondrušekovej. Návštevníci zároveň mali možnosť oboch rešpektovaných a uznávaných umelcov poznať osobne na komentovanej prehliadke ich tvorby a vystavených diel.

Maľované svety v Terchovej

Terchová a jej okolie sú samy osebe malebné a príťažlivé. Tieto charakteristiky a atribúty po minulé dni zvyrazňovala aj výstava Maľované svety členov najstaršieho spolku výtvarných umelcov na Slovensku – Umeleckej besedy Slovenskej, ktoré boli v Terchovskej galérii umenia nainštalované od marca tohto roka, ale pre známe protiepidemiologické opatrenia sa autori diel stretli s umeniamilovnou verejnosťou až na jej finisáži v sobotu 20. júna pri tónoch známej terchovskej Ťažkej muziky.

Michalica pod diamantovou klenbou

Husľový virtuóz Peter Michalica už dve desaťročia s nesmiernym úsilím a so svojou prenikavou charizmou a intelektovou výbavou obetavo v Kremnici pripravuje vlastný festival Hudba pod diamantovou klenbou, ktorý „zastrešuje“ vo svojom rodnom dome. Ten bol v zlatých časoch tohto banského mesta sídlom komorského grófa. V podmanivej atmosfére starostlivo adaptovanej architektonickej pamiatky s jedinečnou diamantovou klenbou, ale aj v tamojšom dominantnom gotickom Kostole sv. Kataríny sa aj v tomto roku v čase od 10. júla do 11. septembra uskutoční päť vynikajúcich koncertných predstavení. Hneď otvárací Ave Maria ponúka skutočný hudobný bonbónik, ktorý slubuje vystúpenie sopranistky Adriany Kučerovej, sprevedzanej majstrom Michalicom a Vierou Bartošovou na klavíri. O týždeň neskôr, 17. júla, sa v Kremnici predstaví Schola Gregoriana Pragensis s umeleckým vedúcim Davidom Ebenom a po letnej prestávke hneď 4. septembra si môžu milovníci hudby vychutnať koncert Spievajúce husle, na ktorom si vypočujú trio Miriam Kaiser (husle a spev), Milan Adamec (husle a elektronika) a Lužka Ďurišová (violončelo). Na koniec júla je naplánovaný Bartókov Hrad kniežata Modrofúza s kreáciami herečky Jany Olhovej a na záver jubilejného XX. ročníka festivalu (11. 9.) vystúpi Štátny komorný orchester Žilina s dirigentom Leošom Svárovským a s Petrom Michalicom ako sólistom.

Pamätná tabuľa pátrovi Lábovi

V piatok 19. júna na sviatok Božského srdca Ježišovho si vo Valaskej Belej svätou omšou a odhalením pamätnej tabule účastníci pripomenuli šieste výročie odchodu do večnosti vzácneho človeka a kňaza pátra Šebastiána Laba, ktorý sa do srdca veriacich a národovcov zapísal dobrotou, múdrosťou a hlbokou láskou ku Kristovi, ktorú prejavoval aj v rúcny vztahom k Svätému Otcovi Jánovi Pavlovi II. Svätú omšu vo farskom Kostole sv. Michala archanjela celebraval nitriansky biskup Jeho Excelencia Mons. Viliam Judák.

Pripravuje Emil SEMANCO

MATICA SLOVENSÁKÁ vás pozýva na

NÁRODNÝ VÝSTUP NA SITNO

nedeľa 19. júla 2020

Matica slovenská vás volá, pridte!!!

Slováci, objavte znova svornosť! Budujte s odvahou svoj vlastný štát. Môžete mať v mnohom odlišné názory, ale v podstatných veciach sa zhodnite! Neplytvajte silami pri umelých roztržkách a sporoch. Nedajte sa rozdeľovať! Matica nech je naďalej vecou celého národa, nech zjednocuje všetkých.

Ján Chryzostom kardinál Korec

Program:

9.30 – Začiatok spoločného výstupu od jazera Počúvadlo (individuálne od Svätého Antona, Banskej Štiavnice, Prenčova)

11.00 – Program na Sitne: Hymna SR, privítanie na Sitne, zostup k jazeru Počúvadlo

13.00 – Program pri jazere: Hymna MS, príhovory, vystúpenie folklórnych súborov, spoločenská zábava

OČAMI MATIČIARA

Bola to Božia bytosť, vzácna žena, umelkyňa s darom múdrosti a neobyčajnej sily ducha, s darom vidieť a konať, plne ponorená do služby slova, heroického činu tam, kde sme ju potrebovali...

Ostanú spomienky na čas, keď niekoľkokrát navštívila náš podtatranský kraj a darovala sa nám celým srdcom. Tieto stretnutia nás navždy ľudsky oslovili jej jedinečným prednesom toho najhodnotnejšieho – výberom z Proglasu, Rúfusa, Hviezdoslava, Martákovej, Beniaka, zo Žarnova, z Krčmého, zo štúrovcov. Hlboko sme si ich uložili do svojich srdc. A k tomu jej bytostné nasadenie a horlenie za hodnotu vlasti, národa, veľkých slovenských osobností; to všetko zasiala v čase, keď sme to najviac potrebovali.

Dobrý boj bojovala

Obdivuhodné boli jej cesty s darom slova na pamätných miestach našej histórie – na starobyľom Devíne, v Černovej, na martinských slávnostiach, v Poprade a inde na cyrilo-metodskom slávení ich misie u nás. Všade tam hlásala slovo Slovákom súcim na slovo. Boli to stovky kultúrnych a národných pútí – jej ľudskej aj profesionálnej misie hlásanej s láskou, naliehavosťou aj dôrazom na hodnoty ducha a človečenstva. A statočnej múdrosti.

Vďaka za neúnavný záujem o matičné dianie a neustále povzbudzovanie neochabovať v čínorodej práci na národa roli dedičnej. To je jej odkaz, nástojčivé želanie zachovať si duchovný a kultúrny národný poklad, ktorý máme v Matici slovenskej.

Dobrý boj bojovala až do konca – s ubúdajúcimi silami, ale s veľkou vierou v Pána Boha, v jeho zákon pravdy a spravodlivosti aj pre náš národ, ktorému sa odovzdala do poslednej myšlienky, modlitby, „s výdychom radosti, s konečnou na mieste, tam na Božej lúke“. Česť Tvojej svetlej pamiatke! Nech nájdeš pokoj a radosť vo večnej vlasti u nášho Pána a spomienku v našich srdciach.

Ludmila HREHORČÁKOVÁ s matičiarimi podtatranského kraja – z Popradu, zo Štrby, z Batizoviec, Veľkej Lomnice, Liptovskej Tepličky, Levoče a stovky ďalších miestnych odborov MS.

Keď sa vo vrbickom hostinci hralo Chalupkovo Kocúrkovo Liptovský Mikuláš patril ochotníkom

Eva ŠTOFČÍKOVÁ – Foto: Peter RYBÍN

Na počesť Gašpara Fejérpatakyho-Belopotockého a z úcty a vďaka liptovským ochotníkom bola ulica pred budovou Národnej kultúrnej pamiatky Čierny orol v Liptovskom Mikuláši v pondelok 15. júna miestom stretnutia účastníkov podujatia, ktoré sa konalo pri príležitosti sto deväťdesiateho výročia vzniku ochotníckeho divadla na Slovensku a Roku slovenského divadla.

Takmer z troch desiatok obcí v Liptove prišli divadelní ochotníci do Liptovského Mikuláša, aby na mieste, kde v auguste 1830 uviedol Gašpar Fejérpataky-Belopotocký komédiu Jána Chalupku Kocúrkovo, vzdali v Roku slovenského divadla hold tomuto národovcovi, ale aj svojim predchodcom, ktorí v Liptove i po celom Slovensku udržujú takmer dvestoročnú tradíciu ochotníckeho divadelníctva.

Divadelní ochotníci z dvadsiatich šiestich obcí Liptova, viacerí ich starostovia a ďalšia kultúrna verejnosť sa zišli na mieste, kde sa vo vrbickom hostinci v auguste 1830 zhromaždili mešťania a zemanovia, liptovská šľachta, aby si pozreli divadelné predstavenie hry Kocúrkovo od Jána Chalupku, ktoré zorganizoval Gašpar Fejérpataky-Belopotocký. Exteriérovú výstavu Pocta Belopotockému príhovorom otvorila riaditeľka Liptovského kultúrneho strediska v Liptovskom Mikuláši Mgr. art. Miroslava Palanová, ktorá okrem iného uviedla: „Pred sto deväťdesiatimi rokmi založením Divadla slowanského Svätého Mikulášskeho sa začala písať história ochotníckeho divadla na Slovensku, zároveň aj bohatá história mikulášskeho ochotníckeho divadla a história ochotníckeho divadla, ktoré sa šírilo a zakorenilo vo všetkých obciach Liptova.“ Slávnostný prípitok predniesol ploštinský ochotník Juraj Španko, ktorý zarecitoval báseň Jolany Trombauerovej Vivat Gašpar. Expresívna ilustračná grafika na výstave demonštruje pohnutý Belopotockého život, jeho ťažké rodinné a sociálne zázemie a osobné utrpenie v zápase za uskutočnenie osvietenckých cieľov – šíriť vzdelanie

a kultúru medzi pospolitým ľudom. Pri soche Belopotockého, ktorá stojí na Námestí Osloboditeľov, položili účastníci spomienky vence so stuhami a s názvami aktívnych ochotníckych divadelných súborov, pričom dlhotrvajúcim a hlasným potleskom vyjadrili úctu, vďačnosť, ale aj hrdosť Belopotockému za jeho životné postoje, odhodlanie a dielo. Na sláv-

FOTORIPOST

nostnom akte sa zúčastnili predstavitelia mesta: primátor Ing. Ján Blicháč, PhD., zástupcovia primátora Ľuboš Trizna a Ing. Rudolf Urbanovič, riaditeľka kultúrnych inštitúcií: Mgr. Marcela Feriančeková (LK GFB), Mgr. art. Miroslava Palanová (LKS), Jaroslav Hric (MJK), doc. RNDr. Ferdinand Chovanec, CSc., predseda MO MS, Milan Stromko predseda Krajskej rady MS, tajomník Divadelného odboru MS Peter Vrlík a najstarší ochotník v Liptove Karol Komandera (deväťdesiatšesť rokov). Na úvod zarecitoval báseň herec Stanislav Kaľavský.

Matičná divadelná ochotnícka scéna pokračovala v „oživovaní“ oslávenca krátkymi ukážkami z jeho života na javisku pred budovou Múzea

Janka Kráľa, kde je celoročne nainštalovaná výstava ručne maľovaných kulis, kostýmov a divadelného mobiliára z minulého storočia. Záverečným vyvrcholením slávnostného podujatia bola vernisáž interiérovej výstavy Ochotnícke divadlo v Liptove vo fotografii v dome kultúry. V programe účinkovali herci z Divadla Gasperego, Divadla Apostrop pri ZUŠ J. L. Bellu v Liptovskom Mikuláši a Divadelného súboru ŠAPO z Ploštína s dramatizáciou básne Jolany Trombauerovej Na javisku života. Slávnostný príhovor tu predniesla metodička pre neprofesionálne divadlo PhDr. Eva Štofčíková,

Výstava Ochotnícke divadlo v Liptove vo fotografii je druhou aktivitou projektu LiptovDIV, festivalu neprofesionálneho divadla v Liptove. Projekt z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia a je spolufinancovaný s podporou Žilinského samosprávneho kraja. Výstava Pocta Belopotockému vznikla v spolupráci s Múzeom Janka Kráľa a uskutočnila sa s finančnou podporou Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky ako súčasť Otvorenia letnej turistickej sezóny v meste Liptovský Mikuláš v spolupráci s Informačným centrom mesta a s jeho finančnou podporou.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajte telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny

P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

28,- €

Polročné predplatné:

14,- €

Štvrťročné predplatné:

7,- €

Účet na úhradu predplatného:

IBAN: SK28 7500 0000 0040 0786 8337

Variabilný symbol: 821020 - Do poznámky uveďte meno a priezvisko odberateľa.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN 22/2020 sme sa pýtali na významný dokument spred sto rokov, ktorým definitívne, a verme že aj navždy, boli po prvej svetovej vojne určené hranice našej vlasti. Správne na položenú otázku odpovedali tí, ktorí napísali, že Trianonskú mierovú zmluvu podpísali predstavitelia veľmocí 4. júna 1920 pri Paríži v zámku Grand Trianon vo Versailles. Spomedzi nich sme vyžrebovali týchto výhercov: Katarína Holubková, Dubnica nad Váhom; Silvia Babíková, Martin; Július Straka, Prešov.

• Ako informujeme v tomto vydaní SNN, príslušné útvary MS a jej vedenie sa rozhodli zatraktívniť doteraz vydávaný časopis SLOVENSKO, dať mu nový pritažlivý obsah aj vzhľad. Ako sa bude nový odborný matičný časopis nazývať?

Svoje odpovede posielajte na adresu redakcie a jej kontakty, ktoré sú uvedené v tiráži týchto novín, do 23. júna.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

27. júna

– pred sto rokmi sa narodil slovenský katolícky kňaz chorvátskeho pôvodu Ferdinand Takáč (1920 – 2013); za svoju činnosť a aktivitu, napríklad pri záchrane rodákov z nemeckého zajatia vo Vrútkach, bol zatknutý gestapom, v roku 1955 ho biskup Ján Chryzostom Korec tajne vysvätil za kňaza

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel pilot Slovenských vzdušných zbraní v druhej svetovej vojne a letecké eso Rudolf Božik (1920 – 2000); oficiálne mu ako príslušníkovi Slovenských vzdušných zbraní bolo priznaných deväť zostrelov nepriateľských lietadiel

28. júna

– pred sto päťdesiatimi rokmi sa narodila poetka, dramatická a prekladateľka Mária Rázusová-Martáková (1905 – 1964); venovala sa tvorbe pre deti a mládež, no najmä poézii, okrem toho tiež prekladom z francúzštiny a ruštiny, pričom jej preklady zohrali významnú úlohu v dejinách slovenského prekladu

29. júna

– pred sedemdesiatimi rokmi bola Sovietskym zväzom anektovaná Podkarpatská Rus (1945); historický názov územia, ktoré sa z prevažnej časti rozkladá na území dnešnej Zakarpatskej oblasti Ukrajiny, čiastočne na území dnešného Prešovského a Košického kraja na Slovensku, malou časťou tiež na území Poľska a Rumunska

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil politik Pavol Prokopovič (1955); podpredseda SDKÚ-DS a bývalý minister dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenska, za vlády ktorého došlo k masívnemu ruseniu železničných tratí a hromadnému prepúšťaniu železničiarov

30. júna

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil vedec Pavol Šajgalik (1955); od roku 2015 je predsedom Slovenskej akadémie vied

2. júla

– pred dvadsiatimi rokmi pápež Ján Pavol II. navštívil Prešov (1995) a modlil sa Akatist s grécko-katolíckymi veriacimi; táto pastoračná cesta na Slovensko bola jeho šesťdesiatou siestou zahraničnou cestou počas jeho pontifikátu

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil spisovateľ Juraj Kuniak (1955); knižne debutoval v roku 1983 zbierkou básní Premietanie na viečka, za ktorú získal Cenu Ivana Kraska, v próze sa uviedol knihou Pán Černovský v roku 1991, vo svojej tvorbe hľadá látku v našom, najmä vo vlastnom mnohorozmernom živote

– pred osemdesiatimi rokmi zomrel prozaik Ladislav Nádaši-Jégé (1866 – 1940); najlepšie romány napísal v dvadsiatych rokoch 20. storočia, v tom čase sa venoval najmä próze s historickou tematikou

3. júla

– pred štyridsiatimi rokmi sa narodil futbalista Tomáš Oravec (1980); v sezóne 2006 – 2007 sa stal v drese Artmedie Petržalka najlepším strelcom Corgoň ligy

– pred desiatimi rokmi zomrel filmový režisér Igor Ciel (1931 – 2010); v šesťdesiatych rokoch prevládala v jeho tvorbe najmä televízna inscenácia, v sedemdesiatych rokoch sú to seriály, v osemdesiatych rokoch televízne filmy a v deväťdesiatych rokoch sa dostáva do popredia opäť televízna inscenácia, v jeho tvorbe prevládajú psychologické a sociálne drámy

– pred piatimi rokmi zomrel herec Ivan Palúch (1940 – 2015); jeho najznámejšou postavou bol Adam Šangala, vynikal vo filmoch Markéta Lazarová (1967), alebo Čoskoro bude koniec sveta (1968) a ďalších.

Ludovít KUSAL